БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958 АПРЕЛЬ 10 ЧЕТВЕРГ № 72 (4042)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА

Венгр-совет бузулбас найырал (1 арын).
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунда (1 арын).
С. Тамба.— Экономиктиг конференция (1 арын).
К. Добров.—Партбөлүктер организакчыларының семинары (2 арын).
Агитаторларның чөвүлел хуралы (2 арын).
Номчукчуларның биске бижээни (2 арын).
Н. Коссов—Бүдүрүлге планын күүседирин ай бүрүзүнде чедип алыр (2 арын).
ПАРТИЙЖИ ТЕМАГА: Партияга хүлээп алыышкынның херээнге болгаш аныяк коммунистер-биле ажылга кичээнгей салыр (2 арын).
ТЫВАНЫҢ КООПЕРАСЧЫЛАРЫНЫҢ III ОБЛАСТЬ СЪЕЗДИЗИНГЕ ХОЛБАШТЫР: Ажылчы чоннарның хереглелдерин үлегерлиг хандырар дээш (3 арын).
Тайбыңның өннүктериниң изиг чүүдүгүнүүшвүү (4 арын).
Индияның Коммунистиг партиязының 5-ки онза съездизиниң ажыттынганы (4 арын).
Австралияның Коммунистиг партиязының XVIII съездизиниң ажыттынганы (4 арын).
Т. Кызыл-оол.—Кызылдың школачыларының уран-чүүл көрүлдезиниң түннели (4 арын).

ТЫВАНЫҢ КООПЕРАСЧЫЛАРЫНЫҢ ҮШКҮ ОБЛАСТЬ СЪЕЗДИЗИ

Областың хереглел кооперациязының үшкү область съездизи бодунуң ажылын даарта Кызыл хоорайга эгелээр. Тыванын кооперасчыларының 1954 чылдың майда болган ийиги область съездизинден бээр облпотребсоюзтуң баштаар чериниң болгаш ревизия комиссиязының чоруткан ажылдарының отчёттуг илеткелдерин амгы съездиниң төлээлери дыңнап чугаалажыр болгаш областың хереглекчилер ниитилелиниң эвилелиниң удуртур органнарын соңгуур, кооператив садыының улам ыңайгы хөгжүлдезиниң тодаргай аргаларын айтырлар.

Тыванын кооперасчыларының үшкү съездизи — областың чүгле хереглел кооперациязының хуучуларының эвес, харын бүгү ажылчы чоннарының амыдыранда чугула болуушкун. Чоннуң хүнбүрүде өзүп турар хереглелдерин хандырар талазы-биле эрткен ийиги съездиниң шиитпирлерин отчёттуг үениң дургузында хереглел кооперациязының ажылдакчыларының канчаар күүседкенин амгы съездиниң төлээлери тодаргай түннеп көөрлер, садыг болгаш ниитиниң чемненилге черлериниң ажылын шиитпирлиг өкижидериниң сорулгаларын салырлар.

Үлетпүр болгаш аъш-чем бараанларынга совет кижилерниң соксаал чок өзүп турар хереглелдерин хандырар дугайында партияның XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, областың хереглел кооперациязының ажылдакчылары эрткен отчёттуг үениң дургузунда эвээш эвес ажылдарны кылганнар. Бистиң областың хереглел кооперациязының үүрмектеп садар бараан саарылгазы эрткен дөрт чылларда 40,2 хуу калбарган ийик бе, азы чонга саткан бараанларның хемчээли 105,4 миллион рубльте көвүдээн. Бараан саарылгазының планы 1957 чылда 102,5 хуу, ниитиниң чемненилге черлериниң бүдүрүлгелериниң планы—104,5 хуу күүседтинген, 1956 чылдаазынга деннээрге эрткен чылын областың ажылчы чоннарынга 31,1 миллион рубльдиң бараанларын хөй кылдыр саткан болуп турар.

Садыгның болгаш ниитиниң чемненилге черлериниң четкизи отчёттуг үеде дыка калбарган, хереглел кооперациязының мурнакчы, ак-сеткилдиг ажылдакчыларының саны өскен. Чүгле 1957 чылда бизин садыгның 31, ниитиниң чемненилге черлериниң 7, белеткел организацияларының 22 тудугларын ажыглалга киргген. Областың колхозтарының ажыл-агыйын быжыглаарынга кооператив садыы улуг рольду ойнаан. Чижээ, эрткен дөрт чылларда колхозтарга болгаш чонга 529 түүк машиналарын, 105 чиик машиналарны, 2570 тонна цементини, 1200 тонна кадатларны болгаш өске-даа тудуг материалдарын, 38 муң ажыг демир оруннарны, 11556 даараныр машиналарны саткан.

Областың хереглел кооперациязының ажылдакчыларының хөй нуруузу боттарының хүлээнген ажыл-херээн ак-сеткилдиг кылып, ажылчы чоннарның хереглелдерин хандырар дээш чүткүлүг ажылдап турарлар. Ылаңгыя, Бай-Тайга райпозунуң садыгжызы Салчак Очурнуң, Сүт-Хөл райпозунуң садыгжызы Ондар Часкалдың, Кызыл горпозунуң садыгжызы эш Лунованың, Улуг-Хем райпозунуң бухгалтери эш Намзырайның болгаш өскелериниң-даа ак-сеткилдиг, шудургу күш-ажылын демдеглевейн барып болбас.

Кооперасчыларның область съездизиниң төлээлери чүгле кылдынган ажылдарны, чедиишкиннерни түннеп көөр эвес, харын садыг болгаш ниитиниң чемненилге черлериниң ажылында бар четпестерни большевикчи өзү-биле шыңгыы шүүгүмчүлеп илередир, үч четпестерни чоокку үеде үзүткаарының оруктарын айтыр ужурлуг. Областың кооператив садыының организацияларының ажылын улуг четпестерниң барын хуучуларның чоокта чаа болуп эрткилээн участоктар хуралдары болгаш оларның төлээлекчилериниң районнар база хоорай хуралдары илереткен.

Бараан саарылгазының планын эрткен чылын Танды райпозу, Сесерлиг сельпозу, «УТКА-ның 25 чылы» болгаш «Өөк» совхозтарда рабкооптар чедир күүсетпээннер. Садып алыкчыларның хереглелдерин үстүнде хереглекчилер ниитилелдериниң баштаар черлери өзүлүг өөренип көрбейн келген, малчыннар ортузунда садыгны дыка четпес организастап турар.

Облпотребсоюзтуң баштаар чериниң ажылында улуг четпестерниң бирээзи болза, кадрларны шилип алырының, таарыштыр тургузарының болгаш кижизидериниң партийжи принципин чамдыкта каржызы-биле хажыдып турганы болур. Оон түннелинде садыг ажылынга идегел чок, улчумал кижилер шургуп кирип алгаш, хереглел кооперациязының социалистиг өнчүзүн самчыгдаар, будагдаар таварылгалар эрткен отчёттуг үеде эвээш эвес болган. Чүгле 1957 чылда безин тудагдалдарның болгаш самчыгдалдарның 272 таварылгалары илерээн, хереглел кооперациязының 1508 муң рубль түннүг өнчүзү чаңгыс-ла чылдың дургузунда самчыгдаттынган болуп турар.

Хереглел кооперациязының өнчүзүн самчыгдакчылардан, оорлардан ниитиниг камгалаар дугайында кооперасчыларның ийиги область съездизиниң төлээлериниң чөптүг негелдезин облпотребсоюзтуң, чамдык хереглекчилер ниитилелдериниң баштаар черлери отчёттуг үеде дыка четпес күүседкен. Хереглел кооперациязының шугумунга ажылдап турган, мурнунда самчыгдал кылган кижилерни садыг ажылынга катап киирип алыр чорукту ам-даа болдуруп турар райоларны, Кызыл горпозун кооперасчыларның үшкү область съездизи буруу шаап көөр ужурлуг. Мурнунда самчыгдал кылып чораанларның иштинден 15 кижини Каа-Хем райпозу, 10 кижини Бии-Хем райпозу, 24 кижини Кызыл горпозу садыг ажылынга хүлээп алган болуп турар.

1954 чылда болгулаан хуучулар хуралдарындан база оларның төлээлекчилериниң районнар, хоорай хуралдарындан соңгуттурган лаңгыы, столовая болгаш ревизия комиссияларының барык ортаа кезии отчеттуг үеде четпес ажылдаан. Кызыл хоорайның хуучуларының элээн хөй участок хуралдарынга лаңгыы болгаш столовая комиссиялары боттарының отчёттарын бербейн барган. Ылаңгыя Барыын-Хемчик райпозунуң ревизия комиссиязының даргазы эш Сыдам-оол, Тес-Хем райпозунуң — эш Туванчап, Каа-Хем райпозунуң—эш Гальченко, Чаа-Хөл райпозунуң — эш Шыжаа олар хуучулар төлээлекчилериниң идегелин күүседип шыдаваннар.

Тыванын кооперасчыларының мурнунда улуг сорулгалар туруп турар. Бо чылын бараан саарылгазын 1957 чылдаазы-биле деннээрге 8 хуу көвүдедирин азы 30 миллион рубльдиң бараанларын областың ажылчы чоннарынга хөй кылдыр садыглаары көрдүүп турар. Бо чылдың дургузунда 24 магазиннерни, 240 олуттуг 5 столоваяларны, белеткелдерниң 8 тудугларын кылгаш, ажыглалга киирер, чуртталга шөлүн дыка калбарттыр сорулга туруп турар.

Бистиң областың кооперасчылары Хакасияның хереглел кооперациязының ажылдакчылары-биле чарган социалистиг чарыжынга бедиткен тодаргай хүлээлгелерни боттарынга алганнар: бараан саарылгазының планын хуусаа бетинде — декабрь 25-те күүседир, белеткелдер планын 102 хуу кылдыр боттандырар болгаш оон-даа өске. Бо сорулгаларны чедиишкинниг күүседир, ажылчы чоннарның хереглелдерин үлегерлиг хандырар, белеткелдер планнарын хуусаа бетинде боттандырар төлээде, садыг болгаш ниитиниң чемненилге черлериниң ажылдакчыларының ортузунга социалистиг чарышты улам калбарттыры негеттинип турар.

Тыванын хереглел кооперациязының үшкү область съездизиниң төлээлери боттарының мурнунга салдынган сорулгазын бүрүн күүседип шыдаар дээзинге чигзиниишкин турбас.

Черниң ийиги кылымал эдеринчизиниң шимчээшкининиң дугайында

Ийиги кылымал эдеринчи Черни долгандыр апрель 8-тиң эртенинде 6 шакта 2272 дескинишкинни кылган. Аяс дээрге эдеринчини хүн үнгениниң соонда соңгу широтаның 56 градузундан 63 градузунга чедир болгаш хүн ашканының соонда мурнуу широтаның 63 градузундан 65 градузунга чедир бүзүрелдиг көрүп болур.

(СЭТА).

Кур черни ажыглаар дээш

Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң эш О. Доспанайга улурткан № 2 хову бригадазының кежигүннери Демир-Сугда 400 га кур черни 1958 чылдың тарылгазынга ажыглаар деп шиитпирлеп алган. Бригаданың үзүп үндүрген 12 кижизи ында чаа буганың дөзүн кылып турар. Олар буганы белеткээш, суггарылганы чорударын, черни андарарын, тараанны чажарын бүрүн күүседири-биле Демир-Сугда 2 тракторну, 6 сеялканы, кывар, чаар чүүлдерни чедирип алган.

С. ДАДАР-ООЛ.

КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙНЫҢ МУРНАКЧЫЛАРЫНЫҢ ДУРЖУЛГАЗЫНДАН

Чаагай эгелээшкин

Одесса область. Березовский районнуң Буденный аттыг колхозу бодунуң чедиишкиннери-биле бистин чуртта эки сурагжаан. Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады Макар Анисимович Посмитный ол колхозту даргалап турар. Колхозтуң малчынары улуг чедиишкиннерни чедип алган. Колхоз эрткен чылын көдээ ажыл-агыйның 100 гектар ажыглалдыг чер бүрүзүнге онаштыр 120 центнер эштти база 450 центнер сүттү алган.

Колхозчуларның ажыл-төлевири чыл бүрүде көвүдеп турар. Чижээ, колхозчу И. Ф. Гангалонуң дөрт кижи күш-ажыл кылып турар өг-бүлези эрткен чылын күш-хүннеринге акша-биле 30 ажыг муң рубльди, 240 пуд кызыл-тасты болгаш өске-даа продуктуларны алган.

Колхозчуларның материалдыг болгаш культурлуг чоруунуң өкижээни хуузунда ажыглалынга малды, ылаңгыя саар инектерни тудары таарымча чок деп бодалды олар боттары чугаалаар арганы берген. Хуузунда инектерни азырап ажаарынга хөй шаг-үе негеттинип, колхозчулар ниитиниң ажылынга киржир чоруккa шаптык болуп турарын колхозчулар чугаалааннар. Оон-биле чергелештир колхозчуларның хереглелин бүрүн хандырып шыдаар хире сүттү колхоз бүдүрүп турар апарган.

Оон аңгыла инектер азыраарындан хосталган хереэженнер өг-бүлезинче, уругларын кижизидеринче, ниитиниң ажылынга киржиринче, культурлуг дыштанырынче улуг кичээнгейни салып болур.

Колхоз баштаар чери, партия организациязы колхозчуларның күзелинге уткуштур колхозчулардан инектер садып алыр айтырыгны чугаалажып көргеш, олардан инектерни садып ап эгелээн. Колхозчулар ам безин 170 ажыг инектерни көдээ ажыл-агый артелинге сатканнар. Артель колхозчуларга сүттү садып эгелээн. Оларның күзээнин өзүгаар ону колхозчуларның бажыннарынга-даа чедирип берип болур.

Чурукта: Буденный аттыг колхозтуң колхозчулардан садып алган инектери.

Фото **А. Фатевтин.**
СЭТА-ның фотохрониказы.

ВЕНГР—СОВЕТ БУЗУЛБАС НАЙЫРАЛ

Совет Эвилелиниң партия-чазак төлээлериниң Венгрияда чоруп турары

БУДАПЕШТ. (СЭТА). СЭКП ТК-ның Бирги секретары болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев баштаан Совет Эвилелиниң партия-чазак төлээлери апрель 7-де Карцаг хоорайның районунда (Сольнок области) көдээ ажыл-агый бүдүрүлге кооперативинге чораан. ВҮР-нуң Президиумунуң Даргазы Иштван Доби, ВСАП ТК-ның Политбюро кежигүнү болгаш секретары Карой Кишш, ВСАП ТК-ның Политбюро кежигүнү Лайош Фехер болгаш Чер ажылының министри Имре Дэгеи төлээлерни үдеп чораан.

Оон соонда совет аалчылар болгаш венгр партия база күрүне ажылдакчылары Цеглед хоорайже чорупкан. Төлээлерге орук суур суурларының мүн-мүн чурттакчылары байыр чедирип турганнар.

Совет аалчыларның алдары дээш Цегледе митинг болган. Хоорай Совединиң даргазы Имре Селепчени совет төлээлериниң кежигүннериниге байыр чедирген. Совет партия-чазак төлээлериниң кежигүнү СЭКП Ленинград хооркомунуң ийиги секретары эш А. П. Бойкова харыы сөс чугаалаан. Оон соонда митингиге эш Н. С. Хрущев чүве чугаалаарга чыылганнар диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле уткаан.

Партия-чазак төлээлери оон соонда Сольнок хоорайга чораан. 15 муң ажыг ажылчыннар, албан-хаакчылар, а ол ышкаш чоок кавы суурларның тараачыннары ында Кошута суурга чыылганнар. Индирге совет аалчылар көстүп келирге диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле болгаш байыр чедирилгезиниң кыйгылары-биле уткаан. ВСАП Сольнок обкомунуң Бирги секретары эш Лайош Цинеге партия-чазак төлээлеринге байыр чедирген. СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги оралакчызы Ф. Р. Козлов харыы чугаа кылган. Оон соонда митингиниң киржикчилеринге СЭКП ТК-ның Бирги секретары болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев чүве чугаалаарга чыылганнар изин-биле уткаан.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунда

1955—1957 чылларда балыкты тударының болгаш ажылдап кылырының күрүне планнарын чедиишкинниг күүседкени дээш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму **Тюмень областың** балык үлетпүрүнүң, балыкчы колхозтарының, совет, партия болгаш комсомол органнарының 326 мурнакчы ажылдакчыларын шаннаан.

Ленин ордени-биле 14 кижи, Күш-ажылчы Кызыл Тук орден-биле 31 кижи, «Хүндүлелдиң Демдээ» орден-биле—71 кижи, «Күш-ажылчы эрес-маадырлыг чорук дээш» база «Күш-ажылчы шылгарал дээш» деп медальдар-биле—210 кижи шаннаттырган.

Колхозтуң балык тудуун хөгжүдеринге онза ачы-хавыяалары база балык тударынга бедик көргүзүүлерни чедип алганы дээш К. А. Вануйтога болгаш Х. Худиге Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты тывыскан.

Горькийниң автомобиль заводу чылдың бирги чартыындан эгелеп «Победа» деп автомашинаның кылып үндүрүлгезин соксадыр болгаш «Волга» деп чиик машиналарны бүдүрүп үндүреринче шилчиир.

Ам автомобиль тудукчулары ол марканы бүдүрүп үндүрерин көвүдедип турар.

Чурукта: «Волга» деп чиик автомобильдериниң шууштурулгазы.

Тула область. Щекинский районнуң Первомайск суурдан ырак эвесте совет дайынчыларга турасканалды тургускан. Ада-чурттуң дайынының үеэзинде Тула хоорайны немец-фашистиг эжелекчилерге удур тулчуушкуннарга өлген дайынчыларга ону турасканаткан.

Бедик көжээнин кырында кажыы-дап турар ийи дайынчыны гранит даштан чонуп турган кылган. Оларның бирээзи — дайынчы тукту тудуп турар, база бирээзи — сөгедей олуруп алгаш эжиниң хөөрүнде чечек салып олурар кылдыр көргүскен.

Гранит даштан кылган көжээде мынча деп бижээн: «1941 чылдың ноябрьда Тула областың Щекинский районнуң девискээринге немец-фашистиг эжелекчилерге удур тулчуушкуннарга өлген совет дайынчылар: офицер Н. Г. Окинев, гвардия сержант А. И. Майоров, гвардия сержант М. А. Жидма, солдат Ф. Н. Смирнов болгаш Совет Армияның аттары билдинмээн ийи офицерлер, 69 дайынчылар мында хөөржүттүнген».

Тураскаалдың мурнунда кезээде хып турар чырыткыны дөрт даш баганалар аразында кылган.

Чурукта: Тураскаалдың ниити хевири.

Фото **В. Карпуньнуу.**
СЭТА-ның фотохрониказы.

Чурттуң ховуларында

Мурнуу чүкче соок болган час хову ажылдарын элээн саадаткан. Ынчалза-даа частын чаагай үеэзи алдыртпайн кээп турар. Харлыг шывыгның кызыгаары хүп келген тудум-на соңгу чүкче аткаарлап турар. Ортаа Азияның болгаш Закавказьениң республикаларының, Украинаның болгаш Казахстанның, Молдавияның мурнуу районнарының болгаш Соңгу Кавказтың мүн-мүн колхозтары болгаш совхозтары часкы тарылганы чорудуп турар. Апрель 5-ке чедир чуртта 3 миллион 100 муң гектар тарааны, оон иштинде 2 миллион ажыг гектар кызыл-тасты болгаш өске-даа тараа культураларын тараан.

Узбекистанның, Таджикистанның болгаш Туркменияның соон дарый Азербайджанда болгаш Киргизияда хөвеени тарып эгелээн. Хөй болгаш чаңгыс чылда үнер сигеннерни база эрте быжар ногааларны мурнуу чүкче тарып үргүлчүлеп турар. Эвилелдиң сес республикаларында тарымал тоорукту тарып турар.

ЭКОНОМИКТИГ КОНФЕРЕНЦИЯ

СЭКП Каа-Хем райкому болгаш райкүүском база МТС-тиң дирекциязы экономиктиг конференцияны эрттирген. Конференцияның киржикчилери «Көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин көвүдедириниң оруктары болгаш оон бот-үнезин чиигедириниң аргалары» деп темага «Тиилелге» колхозтуң даргазы эш Д. И. Зайцевтиң, «Ай санында авансы тыпсыры биске үүнү берип турарыл?» деп темага Ленин аттыг колхозтуң даргазының хүлээлгезин күүседип турар эш В. П. Брагининиң илеткелдерин дыңнааннар.

«Тиилелге» колхоз продуктуларны хөйнү бүдүргеш, аңаа эвээш чарыгдалдарны үндүрер арганы үргүлчү дилеп тып келген болгаш бо талазы-биле элээн чедиишкиннерлиг болуп турар. Продукцияның чаңгыс чижээнге бот-үнени чиигедири—колхоз бүдүрүлгезиниң янзы-бүрү адырларынга механизацияны, мурнакчы аргадарны ажыглааны-биле чедип алдынар. Ынчангаш ол колхоз ону боттандырып эгелээн. Чижээ, комбайннарның бөлүк зайы-биле ажылдаары автомашиналарның безин бүдүрүкчүлүг ажылын хандырган болгаш кижи күжүн эвээш кирер болдурган. «С-6» комбайнга 3, «С-4»-ке 2 кижи херек. Машина тараана комбайндан алгаш, механизастаттынган төп шаңга, автодензинге шуут чедирип кээри элээн хөй артык чарыгдалдарны болдурбас. Механизастатынган шаңга 6 кижи 2 ээлчеглиг ажылдап, хамык ажылды кылып четигип турар. Ынчангаш дүжүт ажаап алышкынының үезинде 32 кижи бүгү ажылды кылып шыдап турганы улуг камналганы берген. Колхоз механизацияны ажыглаап, күш-ажылды шын таарыштыр организастааш, өскээртен мобилизастаттынган күштү хереглевес болган. Механизастаттынган шаңда аскылыг орук-биле чаңгыс хереэжен кижи бир хүнде 45—50 тонна тараана дажыглап турган. Бир эвес ол орук чок болза тараа дажыглаарынга хөй кижилер улуг күш үндүрүп ажылдаар турган.

Тараана аңгылай ажаап алыр арга база ажыктыг болган. Эрткен чылын тараанын дүжүү чавыс боорга лафетканы ийи оргаландыр дүжүрер кылдыр таарыштырган, 450 га черни кескен. Оон камналга 39 муң рубль болган.

Часкы тарылга үезинде база чамдык камналгаларны тургузуп болур. Чижээ, тараана хана-карактай эвес, кызыы одуруглай чажары, өдек суун чемишчидилгеге хереглээри болгаш өске-даа чүүлдер камналганы бээр. Чижээ, автоцистерна чолаачызы кижи хүнде өдек суу-биле 80 га черни чемишчидип болур. Бир эвес 80 га черге тускай чемишчидилге чүүлүн садар болза, аңаа ыяавыла чарыгдал үнер. Колхоз 1958 чылда туйбу кажааны ажыглалга киирер, ынчангаш, өдек суу тудуп тургузар саваны аңаа кылыры база планнаттынган.

Мал чеми белеткээр ажылга камналгаларны база тургузуп болур. Чер кырынга силостаашкын чорудары, сиген кезилдезинге 2 оргалай октаар жаткаларны хереглээри, силос салыышкынын, таптаашкынын механизастаары, сараатташкынга механизмнерни хереглээри камналганы 1957 чылда-ла берген. Колхоз мал чеми белеткээринге чарыгдалдарны амдаа эвээжедирин планнап турар. Сигенни фермаже сөөрттүрде ону шанакка салып, артык күш үндүрбейн, трактор-биле келгеш, демир аргамчы-биле бөле тырткаш, сөөрттүп апаары база камналга бээр.

Мал ажылы база-ла орулгалыг бооп турар. 1957 чылда дүжүт багай болганы-биле шөл ажылы чүгле 175 муң рубль берген болза, мал ажылындан 674 муң рубль алдынган. Ол чорук колхоз агаар-бойдустуң таарымчажок байдалы турган чылда безин 1 миллион 200 муң рубль орулганы алыр арганы берген. Мал ажылынта механизацияны ажыглап эгелээни аңаа турган ажылдакчыларның 40 хуузун хостаан. Оон-биле кады эът, сүт, дүк бүдүрериниң ниити хемчээли улгаткан болгаш бот-үнези чиигээн.

Колхоз 1957 чылдан эгелеп эткир угланыышкынныг инектериң бирээзиниңне сүү-биле 2 бызааны өстүрерин чоруткан, бо чылын инек бүрүзүнге 3 бызааны өстүрер. Ол чорук бызааларның дүрген өзүүчел чоруунга ажыктыг бооп турар. Чижээ, чамдык бызаалар (эрте төрээннери) күскээр апарганда 280—300 кг деңзилиг болу бээр, ынчангаш оларны дараазында кыжын азыравайн сайгарып болур. Оон база-ла камналга үнер.

Колхоз баштаар чери 1957 чылда штат кызырылдазын чорутканындан 107 муң рубль камналга үнген болгаш ол түү колхозчуларның хуваажыр ажыынга барган.

Ленин аттыг колхоз база-ла «Тиилелге» колхоз ышкаш, ажыктыг ажылдап, саңхөзүн быжыткан. Оон ачызы-биле ай санында аванс тыпсырын боттандырган. Авансыга берип турар акша-хөреңгиниң үнер дөзү болза, колхозчу ажыл-ишчилериң боттарының бүдүрүп турар материалдыг чүүлдериниңдеи үнүп турарын илеткелчи демдеглээн.

Конференцияның киржикчилери боттарының ажыктыг саналдарын база бергеннер. МТС-те колхозтар талазы-биле ревизор-бухгалтер эш Борзенко саналынга экономиктиг санажылгаларны кылбас чоруктуң хоралыын «Коммунизмче орук» колхозтуң чижээ-биле көргүскен. Ол районда экономика талазы-биле эң кошкак ажыл-агый болур. Ол колхоз чүгле күрүнеге безин 1 миллион 309 муң рубль өрелиг. Колхоз даргазы эш Киселев-даа, партия организациязының секретары эш Фоменко-даа экономиктиг айтырыгны шуут кичээнгейге албайн турарлар. Колхозтуң удуртукчулары акша-хөреңгиниңдаа, күш-хүннериниң-даа чарыгдалдарын контрольдавайн турар. Бир эвес «Тиилелге» колхоз бир центнер сүтту бүдүреринге 12 рубль, 4 күш-хүнүн үндүрген болза, «Коммунизмче орук» колхоз 35 рубль, 13 күш-хүнүн үндүрген.

Бир эвес «Тиилелге» колхоз доратан хөлезиленген кижилерге төлелге кылбайн турар болза, «Коммунизмче орук» колхозтуң ындыг кижилерге сөөлгү үш чылда төлелгези 200 муң рубль четкен. Оон иштинде чүгле тудугга турган кижилерге безин 616 центнер тараана төлелге кылдыр берген. Ол колхоз чыл бүрүде-ле хуваашпас фондуларже шилчилгени кылбайн келген. Ол чорук колхозтуң сад-хөөзүн берге байдалга киргген. Оон ынай эш Киселев янзы-бүрү чөөлилерни хөйнү алгаш, төлелгезин кылбайн келген. Чүгле олча-ажык үндүрүү безин ында 500 муң рубль четкен. Ол колхоз ындыг хөй өрелиг турган-ла, чөөли дилеп чедип кээрге район организациялары эш Киселевтуң дилээн хандырып турган. Ынчалзажок колхозтуң саң-хөө байдалын өөренип көрбээн.

Эш Зайцевтиң 1958 чылдан эгелеп инектерни саалда үезинде ырадыр сүрбейн, чайгы үеде одарлап чораан черинге барып саар деп турар ажыктыг планын детківишаан, зоотехник эш Куклин мынча деп чугаалаан: «Инекти 1 километр черге сүрерге 400 грамм сүт хораар болгай. Бир эвес, 50—60 саар инектерни хүннүң-не 5—6 километрге сүрүп турар болзувусса, чиже хире сүт чидирер-дир бис. Эш Зайцевтиң саналын шупту колхозтарга боттандырза чогуур».

Аңаа өске-даа эштер экономиктиг санажылгаларга үндезилеттинген саналдарны бергеннер. Экономиктиг айтырыгларны үргүлчүнүң хайгааралынга алыр сорулгабиле конференцияга болган илеткелдерни, саналдарны, аңаа сүмелетинген чүүлдербиле кады парлаш, колхозтарже чорударын конференция шиитпирлээн.

С. ТАМБА,
«Шынның» корреспондентизи.

Партбөлүктер организакчыларының семинары

Мал болгаш часкы тарылга ажылдарынга холбаштыр районда партбөлүктерниң ролюн улам күштелдирер соруглабиле СЭКП-ниң Улуг-Хем райкому чоокта чаа партбөлүктер организакчыларының семинарын эрттирген. Аңаа 20 ажыг кижи киришкен.

«Социалистиг чарышка партбөлүктерниң организакчы болгаш удуртукчу ролю», «Колхоз тургузуун улам ыңай хөгждери болгаш МТС-терни әде организастаары», «Партия бөлүктери колхоз бүдүрүлгелериниң планнарын күүседир дәәш демиселде» деп лекциялар номчулгаларын семинарның киржикчилери сонуургап дыңнааннар.

Партбөлүктер организакчылары боттарының чоруткан ажылдарының талазыбиле дуржулга солчуушкунун кылганнар. Жданов аттыг колхозта партбөлүк организакчызы әш Чорбаа сүт-бараан фермаында социалистиг чарышты канчаар организастаанының дугайын чугаалаап. Ферманың кызыл булуңунда мал ажылын әкижидер талазы-биле чаа-чаа литератураның номнарын болгаш солуннарны делгеп, саанчыларның алган хүлөөлгелерин болгаш хүн чурумунуң даңзызын көргүзүг самбыразынга азып, өй-шаанда түннелин үндүрүп турар. Радиону үргүлчү ажылдадып, солун номчулгаларын, беседаларны доктаамал чорудуп турарын партбөлүк чедип алган. Агитхуудусту ай санында 2 удаа үндүрүп, аңаа мурнакчыларның дуржулгазын-даа, ажылдың четпестерин-даа илередип турар. Шак ындыг арга-биле инектерниң ажаалгазын болгаш чемгерилгезин әләән әкижиткеч. Моон мурнунда бистиң саанчыларывыс хүнде 2 литрден хөй сүт саап ап шылдвайн турган болза, ам 4 литр чедир саап ап турар апарган.

«СЭКП-ниң XX съездизи» колхозта партбөлүк организакчызы әш Балдан ховуу бригадазында масса-политиктиг ажылдың болгаш социалистиг чарыштың чоруп турарын чугаалааш, бо талазы-биле чамдык четпестерни миннип көрген.

К. ДОБРОВ.

Агитаторларның чөвүлел хуралы

СЭКП Кызыл хооркому хоорайның агитаторларының дуржулга солчуушкунуг чөвүлел хуралын эрттирген. Партия Кызыл хооркомунуң секретары әш П. Т. Киселев ССРЭ-ниң Дәәди Советинге соңгулдаларның үезинде партия организацияларының агитация ажылының түннелдериниң болгаш моон соңгаар соруглаларының дугайында илеткел кылган.

— ССРЭ-ниң Дәәди Советинге соңгулдаларның түннелдери партия биле улустуң чаңгыс эптиг канчаар-даа ажок сырый каттышканын бүгү делегейниң мурнунга база катап көргүскен. Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү әвестерниң блогу моон мурнундагы соңгулдаларда ышкан база-ла чайыннанчак тиилелгени чедип алган—деп илеткелчи чугаалаан.

Хоорайда ам 1500 хире агитаторлар ажылдап турар. Дәәди Советке соңгулдаларның үезинде партия хооркому агитаторларның семинарларын, чөвүлел хуралдарын агитпунктуларга доктаамал чорудуп турган. Соңгулдалар үезинде хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелериниге, албан черлериниге болгаш агитпунктуларга янзы-бүрү темаларлыг 400 ажыг лекциялар номчуттунган.

Хоорайның ажылчы чоннары ССРЭниң Дәәди Советинге соңгулдаларны күш-ажылчы чаа-чаа чедишкиннер-биле уткаан. Хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелери соңгулдаларга алдар болдурган социалистиг чарышка киришкеш январьның бүдүрүлге планын 109,7 хуу, февральдың — 104,3 хуу күүсеткен. Дааранылга комбинады бо чылдың бирги кварталының планын март 15-те, өдәә ажыл-агый транспортунуң АТК-зы март 10-да ажыр күүсеткен. Область типографизы, ыяш заводу болгаш өске-даа, чамдык бүдүрүлгелер квартал планын хуусаа бетинде күүсеткеннер.

Ындыг болза-даа чамдык агитпунктуларның болгаш агитаторларның ажылында ам-даа улуг четпестер бар. Кол-ла четпес чүве болза, агитация ажылын чүгле кампания ажылдарының үезинде чорудуп турары болур. Соңгулдалар эрткен соонда чамдык черлерде агитас-массалыг ажыл соксаан.

Чамдык партия әге организациялары, ылаңгыя областың бадык камгалал кылдызында партия организациязы (секретары әш Шабаев), областың ном садының партия организациязы (секретары әш Малышев), механизация школазында партия организациязы (секретары әш Воробьев) агитколлективтерни дыка четпес удуртуп турар. Партия организацияларының контроль чок чоруун ажыглап алгаш, чамдык агитаторлар боттарынга быжыглаан участоктарынга шуут барбайн турган. Чижәләәрге, агитаторлар Серебянов, Мордвинцев (облпрофсовет), Кумаяк (типография), Калинкин болгаш Охотникова (горкомхоз) олар боттарынга быжыглаан черлеринге барбааннар.

— Биске чүге келбес силер—деп соңгукчулар айтырарга:

— Үр үеде сургакчылап чорааш, силерге кәәп шыдавадым—деп әш Кумаяк харыылаан. Шынында әш Кумаяк байнаар-даа сургакчылап чорбаан.

Тыва әртем шинчилел институдунда партия организациязының агитатору әш Калзац бодунуң агитация ажылының дуржулгазын чугаалаан. Агитатор кижи солун номчулгазы кылбайн, допчу беседалар кылыры ажыктыг. Беседаны допчу болгаш хамаарышкан бүдүрүлгениң ажылажылыгы-биле холбаштырары чугула деп ол айыткан.

Агитаторлар-биле семинарларны, сургаалдалыг чөвүлел хуралдарны, дуржулга солчуруунуң хуралдарын өй-өйде чорудуп турары чугула. Ол чорук аныяк агитаторларга дыка дузалыг деп туйлбу заводунда партия организациязының агитатору әш Анаң-оол чугаалаан.

Хуралга агитаторлар Чернышев, Сычева, Николаева, Писенко, Воробьев олар боттарының ажылының дуржулгазын чугаалааннар.

Эки ажылдыг агитаторларга СЭКП хооркомунуң хүндүлүг бижиктерин тыскан.

Донгак Өшкү-саар — Барыын-Хемчик районда «Барлык» совхозтуң хойжузу. Үш чыл дургузунда чаш хураганнар ажаап өстүрүп келген. Бо чылын төрәән 100 хойларындан 100 хураганнарны менди алган.

Чурукта: Донгак Өшкү-саар чаш хураганнарны нелеринге тывыштырып, кежәэки әмзирилгени чорудар деп турары.

Сөзү болгаш фотозу С. Комбуй-оолдуу.

Номчукчуладның биске бижээни

УЛУГ-ХЕМ. «Х Улуг хурал» колхозтуң аныяк инектериниң кадарчызы әш Бадыраа чыл-чылда сүт-бараан фермаларынга 30—40 аныяк саар инектерни дужаап келген. Сөөлгү дөрт чылда ниитизи-биле 180 аныяк инектерни дужаган. Әш Бадырааның кададында әм 200 аныяк инек бар, кышкы байдалы эки.

К. ОЙДУП-ООЛ.

* * *

БАЙ-ТАЙГА. «Мурнакчы» колхозтуң тараажылары часкы ховуу ажылынга белетиелди эки чоруткан. Ховуу бригадазы кур болгаш куруккан черлерни ажыглалга киирер соруглга-биле хараган, даш аштаар тускай звено тургускан. Звено ам 25 гектар кур черниң хараганын туруп, дажын аштаан.

К. СЕМИС-ООЛ.

ЧӨӨН-ХЕМЧИК. Районнуң колхозтарында колхозчуларның бажыңнарында, оон аңгыда яслилерде, клубтарда, школаларда 1100 ажыг электри болгаш 900 ажыг радио точкалары кииртинген.

М. ОЧУР.

* * *

ЭРЗИН. Мөрен чеди чыл школазының бешки классының өөренгичилери «Мөрен» колхозтуң төвүнден 15 км черде ыштатта шеф чоруткаш, Садинниң 400 баш хой турар кажаазының хөрженин хооруп аштап бергеннер.

К. ТУВАХУ.

ЭКИ ТҮҢНЕЛДЕР

Өвүр районнуң Чаа-Суур 7 чыл школазы III-кү улдуңну багай эвес түннелдер-биле дооскан. Школаның өөредилге түннелин ниитизи-биле 91 хуу күүсеткен. Школада 31 өөренгичилер чүгле 4—5 демдектерлиг. Класстар аайы-биле алырга: 7 класс 94 хуу, III класс—100 хуу, 2 класс—93,4 хуу түннелдерлиг болган.

Өөренгичилерден Делгер-оол, Валя, Азипмаа, Светлана, Анайбан, Лаа, Мария болгаш өскелер-даа чүгле 4—5 демдектерлиг өөренгеннер.

Оон-биле кады четпестер база бар: 14 өөренгичилер багай демдектерни алган. Чамдык ада-иелериниң талазындан уругларының өөредилгези дәәш сагыш салбас чоруктар бар. Чижәләәрге, эштер Базыр-оол, Хууракай, Сүгежик, Шалыр-Доржу олар.

4-кү улдуңда өөредилге чылын чедишкиннинг доозары дәәш хемчегларни улам дыңзыдары негеттинип турар.

Д. СЮНДУП.

* * *

Бо-ла школаның 3 «б» классында Калзың-оол Володя үлегерлиг өөренип турар. Володя класска бүгү кичәәлдерин эки белеткенип алган келир. Кичәәл үезинде салган айтырыгларга үргүлчү 4—5 кылдыр харыылаар. Өөредилге чылы эгелээнинден бәәр чаңгыс-даа катап үш демдек ап көрбәән.

Володя кичәәл соонда бажыңынга чедип келгеш, ада-иезинге үргүлчү дузалажыр: суглап, ыяжын чарып бәәр, дуңмаларын ажаар. Өөредилге үезинде, хостуг шактарда хүн чурумун сагыырынга оон ачазы Калзың-оол дузалап, оглун шын өөредир, кижизидер дәәш улуу-биле кызып турар.

Володя эрткен улдуңнарны кончуг эки өөренгичи болуп дооскан болгаш моон соңгаар улам эки өөренир дәәрзинге бүүрөп болур. Бодунуң класс даргазы хүлөөлгезин база эки күүседип турар.

Т. ШАГДЫР-ООЛ.

Бүдүрүлге планын күүседирин ай бүрүзүнде чедип алыр

Тыва областың чурт үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, өүдүрүлге планнарын әрткен чылын багай эвес күүсеткеннер. Үлетпүр әргелелиниң составында киреп турар 14 бүдүрүлге черлериниң иштинден 13 бүдүрүлгелер боттарының ниити продукция бүдүрер планын 1957 чылда чедишкиннинг күүсеткилээн.

Эрткен чылын ылаңгыя Кызылдың ыяш заводунуң (директору әш Кандауров), шахта әргелелиниң (начальниги әш Береуцин), Кызылдың дааранылга комбинадының (директору әш Петенёв) коллективтери боттарының бүдүрүлге планнарын ай бүрүзүнде күүседирин чедип ап келгеннер.

Областың чурт үлетпүрүнүң бүдүрүлге черлериниң хөй нуруузу 1958 чылдың баштайгы кварталының планын чедишкиннинг күүсеткилээннер. Ылаңгыя, Кызылдың дааранылга комбинады, ыяш заводу, Туранның, Шуурмактың үлетпүр комбинаттары боттарының бүдүрүлге планнарын баштайгы кварталда хуусаа бетинде күүседирин чедип алганнар. Ол ышкаш Чадааннаның болгаш Шагаан-Арыгның райүлетпүр комбинаттарының коллективтери бүдүрүлге планнарын сөөлгү үеде чедишкиннинг күүседип турар апарганнар.

ССРЭ-ниң Дәәди Советинге болган соңгулдалар хүүнге база Дәәди Советтиң сессиязынга алдар болдурган социалистиг чарышты ажылчыннарның ортузунга калбарткан чорук боттарының бүдүрүлге планнарын баштайгы кварталда хуусаа бетинде чедишкиннинг күүседиринге үстүнде коллективтерге дузалааның демдеглээр херек.

Боттарында бар бүгү курлавырларны бүрүн ажыглавышаан, ажылчыннарны ортузунга мурнакчы дуржулганы нептередип, социалистиг чарышты калбартып гургаш, бүдүрүлге планын ай санында чүгле долдур эвес, харын ажыр күүседип болурунуң аргазы областың үлетпүр әргелелиниң бүгү бүдүрүлгелериниде бар. Ындыг турбуже, ниити болгаш бараанный продукция бүдүрер планнарын чамдык бүдүрүлге черлери ай санында күүседип шыдавайн турар.

Ындыг бүдүрүлгелерге бирги әөлчегде Кызылдың алгы заводу, Сарыг-Септиң, Тожунуң райүлетпүр комбинаттары, чамдык ыяш ажыл-агый черлери хамаржып турар. Ажылчыннарның күш-ажылын шын организастаар, нормалаашкыны болгаш учетту әкижидер талазы-биле үстүнде бүдүрүлге черлериниң удуртукчулары амга чедир боттуг хемчегларни ап чорутпайн турарлар. Ында бар механизмнер бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаттынмайн, аваа турун турары көөдәән.

Бүдүрүлге черлериниң ажылында бир чүгүла көргүзүглериниң бирәәзи чүдел дизе, продукцияның бот-үнезин чиигедиринде, ооң шынарын әкижидиринде. Ындыг болза-даа, продукцияның бот-үнезин чиигедир, шынарын әкижидер, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер дәәш демиселди Кызылдың алгы заводунда, ыяштан нарын әт-херекселдер кылыр фабрикада четпес чорудун турар. Продукцияның бот-үнезин чиигедир онаалданы бо бүдүрүлге черлери әрткен-даа чылын, бо чылдың баштайгы айларында-даа чедир күүсетпейн келгеннер.

Продукцияның бот-үнезин чиигедирин әрткен чылын Кызылдың туйлбу заводу база чедип албаан. Чижәә, чүтай-әлезинден кылган чаңгыс блоктуң бот-үнези планда көрдүнгениниден 3 рубль 70 копеек аар болган. Продукцияның бот-үнезиниң аартаарынга учет болгаш отчеттун, нормалаашкынны багай тургусканы база чылдагаан болган дәәрзин айтыр херек.

Чамдык бүдүрүлге черлеринде бухгалтер учедун ам-даа куду деңнелде тургускан. Ол дәәрге, камналганың чурумун сагыырынга идиглиг болбайн, харын ажылагыйжы эвес, когаралдыг чоруктарга чедирип турар. Бухгалтер учедун ылаңгыя Чадаана болгаш Сарыг-Сеп райүлетпүр комбинаттарында дыка чавыс деңнелде тургускан. Эрткен чылын Сарыг-Септиң райүлетпүр комбинадынга 480 мун рубль өртектиг материалдыг чүүлдерни, Чадааның—290 мун рубль өртектиг материалдыг янзы-бүрү чүүлдерни үндүр бижээн болуп турар.

Өртектиг чүүлдерниң бүрүткелин үстүнде болгаш өске-даа үлетпүр комбинаттарынга каш чылдарның дургузунда кылбайн келген, а кылган-даа болза, ук бүрүткәәшкин үре-түңнел чок арткан. Бүдүрүлге черлериниге бухгалтер учедун бедик деңнелде тургузары, материалдарның камналгазы дәәш демиселди күштелдирери бүдүрүлге планнарын ай санында күүседиринге чугула рольду ойнаар.

Тус-тус бүдүрүлге черлериниң ажылын областың чурт үлетпүрүнүң әргелелиниң талазындан ам-даа әренгей удуртуп турарын демдеглевейн барып болбас. Үлетпүр әргелелиниң ажылдакчылары бүдүрүлге черлериниге кажан барганда, оларның ажылынга практиктиг дузаны шоолут чедирбейн, ажылда бар четпестерни чогуур үезинде илередир, олда черинге чайладыр талазы-биле кошкак ажылдап келгеннер. Бүдүрүлге черлериниң ажылын тодаргай удуртур, оларның ажылынга практиктиг дузаны хүн-бүрүде чедирер талазы-биле үлетпүр әргелели чамдык хемчегларни сөөлгү үеде ап чоруп турар. Тус-тус бүдүрүлге черлериниң экономиктиг байдалын тодаргай өөренип көөр талазы-биле әргелелдің ажылдакчыларын бүдүрүлге черлеринче командировкаладып чорударын көөдөткен.

Оон-биле чергелештир, боттарында оар бүдүрүлге черлерин чамдык райкүүскомнарның талазындан четпес удуртуп келгенин демдеглезе чогуур. Чижәә, Чөөн-Хемчик, Каа-Хем, Тожу райкүүскомнарның ажылдакчылары ында райүлетпүр комбинаттарының ажылын хандыр соңуургап көрбейн турар. А үлетпүр комбинаттарының ажылының дугайында айтырыгларны эрткен чылын райкүүскомнарның хуралдарынга чугаалажып көргеш, тускай шиитпирлерни үндүрүп келген болза-даа комбинаттарның ажылында тодаргай әкижилге чедип алдынмаан. Чурт үлетпүрүнүң бүдүрүлгелерин әренгей удуртур, оларның ажылынче ханылап кирбес чорукка моон соңгаар төнчүнү салыр херек.

Бүдүрүлге черлериниң планнарын ай бүрүзүнде чүгле долдур эвес, харын ажыр күүседири дәәш, бүгү делегейниң ажылчы чоннарының әп-сеткил каттыжылгазының хүнү май 1-ге күш-ажылчы белектиг ужуражыр дәәш чарышты бүдүрүлге черлериниге калбаа-биле организастаары әргежок чугула.

Н. КОССОВ,
областың үлетпүр әргелелиниң начальниги.

ПАРТИЙНЫЙ ТЕМАГА

Партияга хүлээп алыышкынның херээнге болгаш аныяк коммунистер-биле ажылга кичээнгей салыр

«Партияның өзүлдезин таарыштыр көөр херекке кичээнгейни чамдык партия организациялары кошкаткан чорукту съезд шын эвес деп санап тур. Кол чүүл партийжи хүрээлениң сан талазы-биле эвес, а харын шынар талазы-биле өзүлдезин болур дээрзин барымдалаш, хамыктың мурнунда ажылчыннарның болгаш колхозчуларның иштинден мурнакчы кижилерни партияга чаңгыстан шилип алыр дугайында сагыш салыышкынны күштелдирерин партия организацияларынга съезд хүлээдип тур». СЭКП Төп Комитединиң отчёт илеткелиниң талазы-биле Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизиниң резолюциязында ол чүүлдү удуртулга болдурбушаан, бистиң областың партия организациязы партияга чаа кежигүннерни хүлээп алырын база аныяк коммунистерни кижизидерин әләән әкижиткен. Материалдыг чүүлдерни бүдүрүп турар кижилер—ажылчыннар болгаш колхозчулар СЭКП-ниң хүрээлениге әләән болдады кирип турар апарган.

Эрткен чылын районнар аайы-биле СЭКП кежигүнүнге кандидат болуп киргеннериниң иштинде ажылчыннар болгаш колхозчулар Тожуда—72 хуузу, Каа-Хемде—70, Барыын-Хемчикте—65 хуузу болуп турар. Таңды районнуң Сталин аттыг колхозунуң партия организациязы СЭКП-ниң хүрээлениге кирерлерге дузаламчыны көргүзүп, партия кежигүнүнге кандидаттарның политиктиг болгаш ажыл-ишчи өзүлдезин хайгаарап, оларга партийжи даалгаларны берип, оон күүсеткенин үргүлчү контрольдап турар. Эрткен чылын ол колхозтан шак ындыг шыгалданы әрттип турган 9 кижи СЭКП кежигүнүнге болгаш кандидаттарга киргген. Олар партия организациязының ажылынга идепкейлиг киржип турарлар.

Партияга хүлээп алыышкынның херээ удуртуганы СЭКП-ниң Сүт-Хөл, Эрзин, Бии-Хем, Барыын-Хемчик райкомнары көскүзү-биле әкижиткен. СЭКП-ниң Бии-Хем, Чөөн-Хемчик райкомнары аныяк коммунистерни тускайлап чыырын, оларга партия Уставының талазы-биле сургаалдаларны бәәрин практикалаан. Партияның Өвүр, Чаа-Хөл райкомнары СЭКП-ниң хүрээлениге хүлээп алыышкынның айтырыгларын боттарының бюроларынга чугаалажып көргүлээн.

Ынчалза-даа партияның өзүлдезин таарыштыр көөр херекте четпестер чамдык парторганизацияларда ам-даа үргүлчүлевишаан турарын айытса чогуур. Партийжи хүрээлениң өзүлдезиниң сан талазын сүүксээш, а шынар талазы-биле өзүлдезинге кичээнгейни кошкадып турар фактылар бар. 1956 чылда Таңды районнуң партия организациязынга СЭКП кежигүнүнге кандидаттарның 66 хуузу ажылчыннар болгаш колхозчулар турган, а олар 1957 чылда 44 хууга чедир эвээжээн. 1957 чылда СЭКП-ниң хүрээлениге киргеннериниң иштинде албан-хаакчыларның саны Чаа-Хөл районда болгаш Кызыл хоорайда хөй, ынчаарга ажылчыннарның болгаш колхозчуларның саны эвээш болган.

Партия организацияларын быжыглаарының ажылдары чамдык черлерде базаларда дыка кошкак. Ындыг черлерде әкч ажылдап турар, хөй-ниитиниң амыдыралынга киржип, политиктиг билиин өөредип турар эштер эвээш эвес. Ынчалзадаа ол кижилерже партия организациялары хайгаарал салбайн, боттарының хүрээлениң чыл-чылы-биле өстүрүп турары база-ла канчап-даа таарышпас. Таңды районнуң «Элегес» совхозунда, Дзержинский аттыг болгаш «Найырал» колхозтарында, Бай-Тайга МТС-те, Кызылдың ыяш заводунда болгаш электри станциязында партия әге организацияларының хүрээлери 2—5 чылдар дургузунда өзүлде чок болган. Шак ындыг байдалды ол парторганизацияларның массадан дыка хоорук ажылдан турары кылдыр түңнеп көөр ужурлуг.

Чамдык партия организациялары СЭКП кежигүнүнге кандидаттар дугайын уттуп, оларның партия кежигүнүнге киреринин белеткелинте багай дузалажып, оларны хөй-ниитиниң ажылынга идепкейлиг киириштирбейн суда салып, херек кырында оларны кижизидери дәәш харыысалганы боттарындан чайладып турарлар. Өске талазында, кандидат бодунуң бот-шынарының талазы-биле партия кежигүнүнге хүлээп алдынмас дәәрзи билдинин турда-ла—оон дугайында айтырыгны партия организациялары боттарының инициативазы-биле шиитпирлээрин сонуургавайн турар чижектер ам-даа үргүлчүлевишаан. Чамдык таварылгаларда ол айтырыгларны Уставтың негелдериниң хажыдыышкынныг шиитпирлеп турар.

Ол дугайында чамдык чижектерни көргүзүп болур. СЭКП кежигүнүнге кандидат стажын эрттиргеннериниң саны ам-даа хөй. Ылаңгыя бо чылдың әгезинде үчётту әзугаар алырга, кандидаттарның Бай-Тайгада 72 хуузунуң, Тожуда—59, Таңдыда—57, Улуг-Хемде—52 хуузунуң кандидат стажы эрткен болуп турар. СЭКП-ниң Таңды райкомунуң үчёдунда бүгү кандидаттарның стажы узаттырган болгаш оларның 52 хуузу узаткан стажын база катап эрттирген турган. Ол райком СЭКП кежигүнүнге кандидат әш Загайченконуң кандидат стажын чүгле чаңгыс ай хуусаага узадып, Уставка дүүшпес чорукту болдурган. СЭКП обкомунуң бюрозу 1956 чылдың сентябрь 29-та партияга хүлээп алыышкын болгаш аныяк коммунистерни кижизидер дугайында СЭКП-ниң Таңды райкомунуң секретарының илеткелин алгаш, доктаал үндүрген турган. Ол доктаалдың күүселдезин райком (секретары әш Верзилин) багай организастаан.

Уставка дүүшпес хажыдыышкыннарны СЭКП-ниң Сүт-Хөл райкому (секретары әш Намзын) база болдуруп турган. СЭКП кежигүнүнге кандидат әш Донгак Сортаның кандидат стажы эрткен база учёт карточказынга демдеглеткен хемчеглиг турган. Райком оон алдырган хемчээн дүжүрбейн тургаш-ла, а ону кандидаттан кежигүнче киирер дугайында айтырыгны чугаалашкаш, оон кандидат стажын база катап 6 ай хуусаага узаткан.

СЭКП-ниң Өвүр райкому партияның кежигүнүнден кандидадынче шилчиттирген турган әш Доржукайның кандидат стажын 6 айга узуткан, а оон соонда СЭКП-ниң кежигүнүнге киргеш, «кандидатка киргеш» деп шын эвес тодарадылганы кылган.

Партияга хүлээп алыышкынның херээн массалыг-биле, әренгейлеп көре бәәр таварылгалар бар. Эрткен чылдың мартта СЭКП-ниң Каа-Хем райкомунуң бюрозунуң бир хуралынга партияның хүрээлениге кирер дугайында 10 кижиниң херээн көрген. Совпартшколаның партия организациязы бир хуралга 4 кижини СЭКП-ниң хүрээлениге киирип алырын шиитпирлээн болгаш ол кижилерден чаңгыс-даа айтырыг салбаан, оларга хамаарыштыр чаңгыс-даа кижи санал бербээн.

Партия кежигүнүнге кирерлерге рекомендация бәәриниң чүрümнери чамдык парторганизацияларда сагыттынмаан турар. Ылаңгыя Кызылда әш Чамзырын әш Хорошилованы он ай, Бай-Тайга районда әштер Артна, Очур, Ашак-оол олар әш Хомушкуну чүгле алды ай дургузунда кады ажылдааны-биле билир ооп рекомендация бергилээни илерээн.

СЭКП-ниң хүрээлениге таварылга болгач кижилер кире бәәр, оон соонда оон дораан үндүртүр таварылгалар бар. Каа-Хем районга Арагачы, Кызылдың аъшчем комбинадынга Подзоров олар парторганизацияларның эки хынала чок болганы-биле СЭКП кежигүнүнге кандидат болуп кирип алгылаваш, ол-ла дораан чурум үреп, кандидаттан үндүртүлээн.

Партияның Чөөн-Хемчик, Барыын-Хемчик, Бай-Тайга, Тес-Хем, Бии-Хем райкомнары болгаш Кызыл хооркому СЭКП-ниң хүрээлениге киреринин айтырыын шиитпирлээрин база кирип алганнарының документилерин тыпсырын дыка саададыр чорукту болдуруп турганнар.

Кандидат стажы төнген соонда партия кежигүнүнге кандидаттың дугайында айтырыгны партия хуралынга көөр ужурлуг. Оон шиитпирин райкомнар алы хоорком бадылаар. Оларның кайызынын-даа шиитпирлери тодаргай болур ужурлуг. Ындыг турбуже, чамдык парторганизациялар болгаш райкомнар партия кежигүнүнге кандидаттың кандидат стажын чүүнү ужурунда, кандыг хуусаага узадырын азы ону партияның кандидадындан үндүрер дугайын тодаргай эвес шиитпирлеп турар фактылар бар. «Соңгаарладыр», «бо удаада хүлээп албас», «дадагалзаар» дәән чергелиг әренгей шиитпирлерни партия организацияларының болгаш райкомнарының протоколдарындан болганчокла көрүп болур. Ындыг четпестер-биле моон соңгаар эптежир аргажок. Кандидаттар-биле партия организацияларының ажылын әкижидери чугула, партияның хүрээлениге кирип турарларга кандидат стажы партийжи кижизидилгениң школазы болур. Ынчангаш бо талазы-биле кандидаттарның боттарының харыысалгазын бедидер херек.

Хөрөөженнериниң болгаш комсомолчуларның иштинден мурнакчылар СЭКП-ниң хүрээлениге дыка әвээш кирип турар. 1956—1957 чылдарда партияның Бай-Тайга райкому хөрөөженнерден чүгле чаңгыс кижини СЭКП-ниң хүрээлениге киирип алган. Барыын-Хемчик, Өвүр, Бии-Хем районнарның комсомолчуларынан эрткен чылын партияның хүрээлениге киргеннер дыка әвээш болган. СЭКП-ниң Сүт-Хөл райкому комсомолчуларны партияга хүлээп алырда ВЛКСМ-ниң район комитединиң рекомендациязын алырын тоомча чок байдал-биле көрүп турган фактылар илерээн. Комсомолчуларның кижизидилгезин күштелдирер, оларның иштинден мурнакчыларның партияга киреринге дузалаар талазы-биле комсомол организацияларының сонуургалын СЭКП райкомнары деткир ужурлуг.

Бир эвес партия организациязы бүрүзү кандидатты эки билир, оларны өзү барымдаалан көөр чоруктан өөренип көөр болза, кандидаттарны кижизидер болгаш СЭКП кежигүнүнге киреринге белеткээр сорулганы чедишкиннинг шиитпирлеп болур.

К. ЧАМЗЫРЫН,
СЭКП обкомунуң парторганнар кылдыынын инструктору.

ТЫВАНЫҢ КООПЕРАСЧЫЛАРЫНЫҢ III ОБЛАСТЬ СЪЕЗДИЗИНГЕ ХОЛБАШТЫР

Ажылчы чоннарның хереглелдерин үлегерлиг хандырар дээш

ДУРЖУЛГАЛЫГ САДЫГЖЫ

Долума Балгановна Курседова— аныяк садыгжы. 1954 чылда садыг-кооператив школазын чедишкиниг өөренип доосхаш, өлүк баззазының девискээринде 19 дугаарлыг магазинге ол ажылдап эгелээн. Ооң соонда базаар шөлүнде 26 дугаарлыг аъш-чем магазини ажыттына бээрге ооң бир салбырынга садыглап эгелээн болгаш бо хүнге чедир ында ажылдап турар.

Долума Балгановна эрткен дөрт чылдарның дургузунда ак-сеткилдиг кылымаккай ажыллаанының түнелинде дуржулгалыг садыгжы болу берген. Совет садыгжы деп чаагай атты алдарлыы-биле шынныктырар дээш ол бодунуң бүгү күжүн болгаш билинин үндүрүп, дуржулгазын улам-на байлакшыдып турар.

Садып алыкчыларга эптиг-ээлдек аажы-чаны-биле оларның ынакшылын болгаш хүндүткелин ол чаалап алган. Кандыг чемни садып алза чогуурун, ооң амданын садып алыкчыларга тайылбырлап берип, сүмезин кадып турар. Ооң уламындан бодунуң саарылга планын үргүлү ажыр күүседип келген.

— Горпо шугумунда ажылдап турар хөй санныг садыгжыларның аразында база бир багай эвес садыгжыларның бирээзи Долума Балгановна болуп турар—деп, горпонуң баштаар черинин даргазы эш Кожевин чугаалап турар. — Ооң үретүннелдиг ажылдап, мергежилин бедидип турарын өөренип көргеш, баштаар чер болгаш профэвилел организациязы ону каш-даа удаа өртектиг үүлдер-биле шаннаан. Ол дээрге ооң канчаар ажылдап турарының тодаргай херечизи ол деп бодаар мен.

Бөдүүн садыгжы, оиче сеткилдиг ажыл-ишчи Долума Балгановна онаашкан ажылынга харыысалгазын улам-на бедидип, совет хереглекчилерниң негелде-хереглелдерин өй-шаанда долдур хандырар дээш, совет садыгның бедик культуразы дээш улам-на чедишкинниг ажылдап, тергинин эки садыгжы болурун күзээлиҥер.

Чурукта: садыгжы Д. Б. Курседованың садып алыкчыларга аъш-чемни садыглап турары.

Фото В. Лутковтуу.

Хуучуларның чагыгларын эчизинге чедир күүседир

Кызыл горпозунуң баштаар черинин болгаш магазиннер директорларының ажылында шыңгыы четпестерни хуучулар боттарының чоокта чаа болуп эрткен хуралдарынга илередип шугумчүлээннер. Ооң-биле чергелештир хоорайга садыг ажылын экижидериҥче угланган өртектиг боттуг саналдарны участоктар хуралдарынга хуучулар берген. Чижээ, бот орулга-чарылгалыг магазиннерни быжыглаар, чамдык бүдүрүлгелерни тускайжыдар, бараанларны эргилдир сөөрттүп чедирерин организастаар, кадрларны шилип алырын экижидер болгаш өре-самчыгдалдар-биле демиселди күштелдирер дугайында тодаргай саналдар, чагыглар бердинген.

Хуучуларның ол чагыгларын горпо баштаар чери өөренип көрбүшаан, оларның негелделерин күүседир талазы-биле тодаргай хемчеглерни ап эгелээн. Магазиннерже бараанларны эргилдир болгаш дорт сөөрттүп чедирерин организастаан. Ол сорулганы боттандырарынга транспорттун ортаа кезии бот орулга-чарылгалыг магазиннерниң директорларынга амгы үеде чагыртқан туруп турар. Ооң түнелинде транспортту бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаары чедип алдынган болгаш бараанларның, продукт айманың магазиннерге үзүктелир чоруу эвээжээн.

Бот орулга-чарылгалыг беш магазиннерде үлетпүр бараанларын садар бирээ, аъш-чем бараанларын садар ийи мындыг үш салбырларны организастаан. Ооң түнелинде акша хөренгилерни орулгалыг ажыглап, садыг чарыгдалдарын элээн эвээжедип, бараанларны болгаш продуктуларны магазиннерже таарыштыр шын хуваары чедип алдынган.

Чоокку үеде хоорайда элээн каш магазиннерни, ылаңгыя үлетүр бараанларының бирги магазинин тускайжыдарын болгаш дерип чаартырын, а ол ышкаш ийи-үш магазиннерге бараанларны депшилгелиг арга-биле садыглаарын организастаар соруга хоорайның хереглекчилер ниитилелиниң мурнунда туруп турар.

Садыг кадрларын шилип алыр болгаш таарыштыр тургузар талазы-биле улуг частырыгларны горпо баштаар чери өтчёттуг үеде кылган. Ак-сеткилдиг эвес, идегел чок улчумал кижилер садыг четкизиниң ажылынче шургүп кире берген, хереглел кооперациязынга улуг когаралдарны чедирип келген. Кадрларны шын шилип алырынче, таарыштыр тургузарынче кичээнгейни ам горпо күштелдирген.

Хуучуларның берген бо бүгү чагыгларын, оларның өртектиг саналдарын күүседир талазы-биле горпо баштаар чери бүгү-ле хемчеглерни ап чорудар.

Ф. КОЖЕВИН,
Кызыл горпозунуң баштаар черинин даргазы.

ЧАА НОМ МАГАЗИНИНДЕ

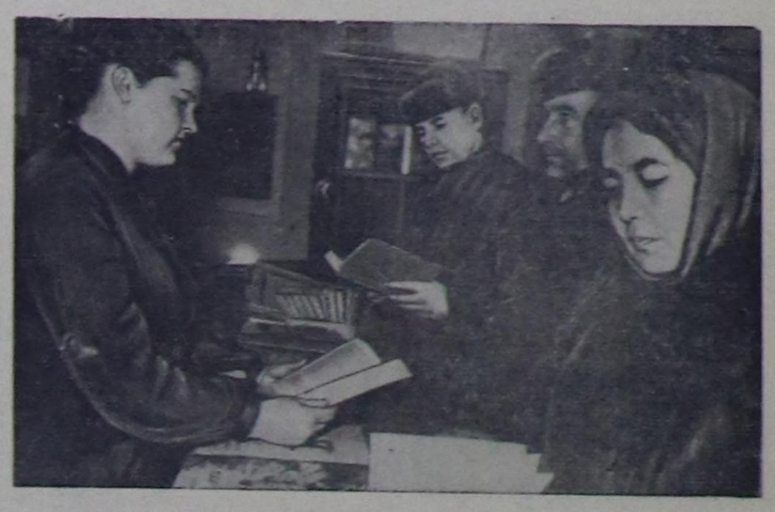

Тыванын кооперасчыларының үшкү область съездизинге күш-ажылчы белектиг ужуражыр соругга-биле Каа-Хем райпозунуң тудугжулары чаа ном садыының бажыңын Сарыг-Сеп суурда тудуп доосхаш, ажыглалга киргеи. Ол чаа магазинин хемчээли ындыг кончуг улуг эвес-даа болза, ном садып алыр дээш келген ажылчы чоннарга-даа, магазинниң ажылдакчызынга-даа дыка таарымчалыг болуп турар.

Чаа магазинни кыска хуусаада тудуп доосхаш, ажыглалга киргеи дээш Сарыг-Септиң чурттакчылары болгаш районнуң колхозчулары, школаларның өөренікчилери тудужуларга боттарының өөрүп четиргенин илергейлеп, ном садыының четкизин районга калбартырын райпо баштаар черинден негеи турарлар.

Ажыглалга чаа киргеи ном магазининде ам политиктиг литератураның, чечеи чогаалдың, көдээ ажылагыйның, өөредилгенин хөй санныг янзы-бүрү номарын делгээн. Оларны Сарыг-Септиң болгаш колхозчу суурларның ажылчы чоннары ам садып ап турар.

Ол магазинниң эргелекчизинге дуржулгалыг садыгжы Екатерина Федоровна Санарованы томуйлаан. Чаа магазинниң ажылын ол күзелдин-биле хүлээп алгаш, ооң ажылын дурген башкарып апкан. Магазинде хөй-хөй номнарны садып алыкчыларга эптиг кылдыр делгеп, номнарның түс-түс өртектерин тодаргай бижип көргүскен. Чаа магазинде арыг-шеверни, чурумну ооң ажыттынганының баштайгы хүннеринде-ле эш Санарова чедип алган.

Ном садып алыкчылары кандыг номнарны хереглеп турарын Екатерина Федоровна үргүлү сонуургап, оларның хереглээн номнарын, өөредилге херектелдерин чагыдып алыр дугайында тодаргай хемчеглерни ап турар. Ажылчы чоннарның культурлуг хереглелдерин, негелделерин үлегерлиг хандырар дээш чаа магазинниң садыгжызы эш Санарова улам чүткүлдүг ажылдаарын, садып алыкчылар-биле харылзааны күштелдирерин хүлээнип ап турар.

Чурукта: чаа номнарны хереглекчилерге Е. Санарованың садыглап турары.

Ф. СТЕПАНОВ.

Кооперасчыларның съездизинге уткуштур

Тыванын хереглел кооперациязының үшкү область съездизинге уткуштур Сүт-Хөл райпозунуң баштаар чери хуучуларның негелделин күүседиштиҥ, районнуң Киров аттыг көдээ ажыл-агый артелинге чаа магазинин бо чылын ажыглалга киргеи.

Ажыглалга киргеи ол магазиннинің дерилгинин эки кылган, үлетпүр болгаш аъш-чем бараанларын ында арбын. Оон эргелекчизинге дуржулгалыг садыгжы Ондар Өргени томуйлаан. Ажылчы чоннарның хереглелдерин ол үлегерлиг хандырар дээш чүткүлдүг ажылдап, садып алыкчыларны хандырарының бедик культуразын чедип алган. Кооперасчыларның съездизинге уткуштур чаа магазин бараан саарылгазының мартта планын ажыр күүседеп.

Д. ДОРЖУ.

Чурукта: мурнуку одуругда (солагай талазындан) Кызыл горпозунуң № 17 магазининин садыгжызы Т. Н. Маколова, горпонуң Сукпак участогунуң бригадири С. С Кертек, Кызылдың № 1 магазининин садыгжызы А. Ф. Сысоева, облпотребсоюзтуң тудуг конторазының дашчызы М. Г. Тюлюш, (артыкы одуругда) Кызыл горпозунуң № 2 столоваязының повары Р. В. Соловьева, үлетпүр бараанларының № 1 магазининин белен платьелер салбырының садыгжызы Л. И. Нелюбина, облпотребсоюзтуң АТК-зының чолаачызы П. Н. Петров, тудуг конторазының бызаачызы Д. Ф. Тонких.

Фото В. Лутковтуу.

Планын ажыр күүседеп

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозта көдээ магазин эргелекчизи эш Козлова ажылчы чоннарның хереглелдерин чедишкиниг хандырар дээш могаг-шылаг чок ажылдап, садып алыкчыларны ээлдек, дыннаңгыр ёзу-биле хандырып турар.

Колхозчулар, ылаңгыя ыраккы одарларда малчыннар кандыг бараанларны чугула хереглеп турарын ол үргүлү сонуургап көрбүшаан, үк бараанларны чогуур үезинде райподан эккелдирип, хереглекчилерге садыглап турар. Бараан саарылгазының планын үк магазин ай бүрүзүнде 150 хуудан өрү күүседип турар.

С. СУНДАК.

ОБЛАСТЫҢ ХЕРЕГЛЕЛ КООПЕРАЦИЯЗЫ ЭРТКЕН ОТЧЁТТУГ ҮЕДЕ

Ажылчы чоннарның соксаал чок өзүп турар хереглелдерин хандырар дугайында Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизиниң айтыышкыннарын амыдыралга боттандырбышаан, Тыванын хереглел кооперациязының ажылдакчылары эрткен отчеттуг үениң дургузунда чамдык эки түнелдерни чедип алганнар. Тыванын кооперасчыларының 1954 чылда болган ийиги область съездизинден бээр бо аразында садыг болгаш ниитиниң чемненилгезиниң четкизи калбарган. Үүрмектеп садар бараан саарылгазы 1953 чылдаазы-биле деңнээрге эрткен чылын 40,2 хуу өскен, азы эрткен дөрт чылдарның дургузунда 105,4 миллион рубльге көвүдээн болуп турар.

Тыванын кооперасчылары 1957 чылдың бараан саарылгазының планын 102 хуу кылдыр күүседеп, 1956 чылдаазынга деңнээрге эрткен чылын областың ажылчы чоннарынга 31 миллион рубльдің бараанларын хөй кылдыр саткан. Садып алыкчыларны хандырарының культуразы элээн бедээн, магазиннерде кээп турар бараанларның хемчээли көвүдээн болгаш шынары өскүзээн. 1953 чылдаазынга бодаарга 1957 чылда хлеб болгаш хлеб продуктуларын чонга 12,2 хуу хөй кылдыр, макорон кылыгларны—29,8 хуу, балык аймаан—21,9 хуу, мал саржаан—25,6 хуу, чигирин—11,6 хуу, дүвтен аргын кылган пөстерни—13,6 хуу, торгу пөстерни—55,1 хуу, даараглыг үүлдерни—55,4 хуу, хөм идиктерни—57,8 хуу, кидис идиктерни—131,6 хуу хөй кылдыр областың ажылчы чоннарынга саткан.

Эрткен отчеттуг үениң дургузунда ниитиниң чемненилгезиниң бүдүрүлгелери элээн сайзыраан. Дөрт чылдар бурунгаар областа ниити чемненилге черинин 53 бүдүрүлгелери бар турган, а оларның саны ам 74 чедир көвүдээн. Оларның бараан саарылгазы 1953 чылдаазы-биле деңнээрге 603 муң рубльге калбарган, хуузунда бүдүрүлгелериниң продукциязы — барык 2 миллион рубльге өскен.

Чадаана хоорайның, Кызыл-Мажалык болгаш Бай-Хаак суурларның чайнаалары, столоваялары, а ол ышкаш Кызыл горпозунуң № 4 столоваязы чемненикчилерни хандырар талазы-биле боттуг түнелдерни чедип алган. Ында чемнерни эки шынарлыг, янзы-бүрү хөй хевирлерлиг кылдыр белеткеп, чемненикчилерни ээлдек, культурлуг ёзу-биле хандырып турар.

Хереглел кооперациязының материал-техниктиг баазазы отчёттуг үеде быжыканын демдеглевейн барып болбас. Чаа тудугларга, кол болгаш үүрмек септелгелерге бо аразында 40 миллион ажыг рубльди чарыгдаан. Капитал салыышкыннарының планы эрткен чылын чедишкиниг күүседеп, садыгның 31 санныг бүдүрүлгелерин туткаш, ажыглалга киргеи, оон ыңай ниити чемненилгениң 7, белеткелдериниң 22 тудуглары база ажыглалга киргеи. Садыг ажылдакчыларының чурттаар бажыңнарын тудар талазы-биле 1957 чылда боттуг ажылдар кылдынган, 1580 ажыг дөрбелчин метр чурттарга шөлү ажыглалга киргеи ийикпе, азы 1953 чылдаазындан 1,8 катап хөй болган.

Көдээ ажыл-агый продуктуларын белеткээринге бистиң областың хереглел кооперациязы чугула рольду ойнап турар. Кооперацияның белеткел конторалары эрткен чылын 53 миллион ажыг рубльдің продуктуларын болгаш чиг-эдин садып алган база белеткээн. 1956 чылдаазы-биле деңнээрге белеткелдериниң хемчээли 2 миллион ажыг рубльге көвүдээн. Белеткелдер талазы-биле боттарының планнарын Чөөн-Хемчик, Бии-Хем, Тожу, Каа-Хем болгаш өске-даа чамдык райполар чедишкиниг күүседеп алган. Ол ышкаш Чөөн-Хемчик райпозу хереглел кооперациязының хереглелдеринге көдээ ажыл-агый продуктуларын эрткен чылын өске райполардан хөй кылдыр белеткеп алган болуп турар.

Хереглел кооперациязының бодунуң бүдүрүлгелери өзүп, оларның бүдүрүп үндүрүп турар продукциязы сөөлгү үеде көвүдээн. Ол чорук ажылчы чоннарның хереглелдерин хандырарынга немелде болуп турар. Областың садыг черлериниң боттарының бүдүрүлгелериниң продукциязы эрткен чылын 15 миллион 800 муң рубль болган, азы 1953 чылдаазы-биле деңнештирерге 8,2 катап өскен.

Кондитер кылыгларны бүдүрерин Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик, Чаа-Хөл райполарында организастаан, колбаса бүдүрерин беш хереглекчилер ниитилелдериниде, даараныла мастерскааларны — сес хереглекчилер ниитилелдериниң чанында ажыткылаан. Сускунга ижер сугларны барык бүгү райполарда бүдүрүп турар апарган. Бир хонукта 0,5 тоннадан 3 тонна чедир хлеоти быжырар 29 пекарнялар ажылдап турар. Шагаан-Арыгда болгаш Кызыл-Мажалыкта хлеб быжырар черлерни бо чылын механизастаар, хлеб быжырар чаа черниң тудуун Сүт-Хөл райпозу эгелеп кылыр.

Садыг ажылынга кадрларны белеткеп, шилип ап, таарыштыр тургузуп база кижидип турарында улуг четпестерниң барын областың кооперасчыларының II-ги область съездизиниң төлээлери илереткен. Садыг кадрларын өөредир, белеткээр болгаш таарыштыр тургузар талазы-биле эрткен отчеттуг үеде чамдык ажылдар кылдынган. Ооң түнелинде садыг кадрларының саны өскен, оларның составы экижээн.

Кооператив школаларын болгаш курстарын дамчыштыр эрткен дөрт чылдарның дургузунда 1037 кижини белеткээн, ооң иштинде облпотребсоюзтуң чанында садыг-кооператив школазы 611 кижини белеткээн. Амгы үеде облпотребсоюзтуң системазында дээди болгаш ортумак тускай эртемниг 183 кижи ажылдап турар.

Тыва облпотребсоюзтуң шугумунда ажылдап турар 3700 кадрларның хөй нуруузу боттарының хүлээнген ажыл-хереэн ак-сеткилдиг кылып, совет кижилерниң хүн-бүрүде өзүп турар хереглелдерин үлегерлиг хандырар дээш шудургу ажылдап, совет садыгны улам ынай сайзырадыр дугайында СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырып турарлар. Оларның аразында Кызыл горпозунуң ажылчыны эш Кертек Сергей, Тес-Хем райпозунуң белеткелдер конторазының бухгалтери эш Назын, Улуг-Хем райпозунуң бухгалтери эш Намзырай, Кызыл хоорайның үлетпүр бараанларының № 1 магазининің салбыр эргелекчизи эш Лунгова, Сүт-Хөл райпозунуң садыгжызы эш Часкал, Барыын-Хемчик райпозунуң садыгжызы эш Дегежик болгаш оон-даа өскелер чоннуң хереглелдерин үлегерлиг хандырар дээш могаг-шылаг чок ажылдап турарлар.

Эрткен отчеттуг үениң дургузунда ылдынган ажылдар-биле чергелештир, областың хереглекчилер ниитилелдериниң ажылында улуг четпестерниң барын демдеглээр херек. Хереглел кооперациязының социалистиг өнчүүзүн шыңгыы камгалаар, самчыгдакчыларга, оорларга, улчумал кижилерге улур демиселди күштелдирерин областың кооперасчыларының ийиги съездизи облпотребсоюзтан негээн турган. Ынчыг болза-даа өре-самчыгдалдарның таварылгалары ам-даа узуткаттынмаан, а Кызыл горпозунда, Тес-Хем, Бай-Тайга болгаш Барыын-Хемчик райполарында самчыгдалдарның хемчээли хереглекчилерниң өске ниитилелдериниден ыракта хөй болуп турар.

Самчыгдалдарның болгаш тудагдалдарның эвээжевейн турарының кол чылдаганы болза, кадрлар-биле ажылды чавыс деңнелде тургусканында, садыг ажылынга кижилерни хүлээп алырда оларны шоолуг хынап көрбес, кадрларны шилип алырының партийжи принципин чамдыкта хажыдып турарында болур. Мурнунда самчыгдал кылып чораан кижилерни Кызыл горпозунуң болгаш Каа-Хем райпозунуң баштаар черлери ажылга катап хүлээп ап турар. Садыг кадрлары-биле ажылды моон соңгаар үндезини-биле экижидер чорук садыг болгаш ниитиниң чемненилге черлериниң ажылын экижидериҥе улуг рольду ойнаар.

Садып алыкчыларга ээлдек эвес, харын-даа чамдыкта оларны мегелээр чоруктарны чамдык садыгжыларның талазындан болдуруп турганы илереэн. Чижээ, Кызыл горпозунуң № 15 магазининің садыгжызы Болдырева сүт өремезинің орнунга аная сүттү садыглап, хереглекчилерни мегелеп турган. Садып алыкчыларны мегелээр, бараан өртээн кара туразында өстүрер чоруктар Бии-Хем болгаш Каа-Хем райполарының чамдык садыгжыларынга тургулаан. Совет садыгның чурумун шак ынчаар каржызы-биле үрээр чоруктарга улур моон соңгаар шыңгыы демиселди чорудары үүгле ланғыы, ревизия комиссияларының, бухгалтерлериниң хереэ эвес, харын бүгү хуучуларның, бүгү садып алыкчыларның чугула хүлээлгези болур.

Ниитиниң чемненилге черлериниң ажылында улуг четпестер бар. Кызыл хоорайның болгаш чамдык районнарның элээн каш столоваяларында белеткеп турар чемнерниң шынары ам-даа чавыс, ассортиментизи эвээш, чемненикчилерни хандырарының культуразы ёзулуг чедип алдынмаан. Ниитиниң чемненилге черлериниң бүдүрүлгелериниң ажылын үүдезини-биле экижидериҥче угланган хемчеглерни алыры, чемненикчилерни хандырарының культуразын чедип алыры райполар, сельполар, рабкооптар болгаш горпо баштаар черлериниң чугула соругаларының биреэзи.

Ланғыы болгаш столовая комиссиялары моон мурнунда чамдык черлерде мырынай ажыл кылбаан, а отчеттуг үениң дургузунда кылган ажылының отчедун чамдыктары хуучуларның чоокта чаа болуп эрткен участок хуралдарынга кылып бербейн барган. Ланғыы база столовая комиссияларының ажылын идепкейжидериҥче кичээнгейни салыры, садыг болгаш хөй-ниитиниң чемненилге черлериниң ажылынга оларның доктаамал контролюн организастаары эргежок чугула.

Бистиң областың малчыннарының мурнунда амгы үеде эң-не харыысалгалыг соругалар туруп турар. Мал массалыы-биле оолдан эгелээн, чамдык черлерде хар улуг дүшкен, мал чемнерин эрткен чылын чедир белеткеп албааны-биле ниитиниң мал ажылынга амгы үеде берге байдал тургустунуп турар. Ынчангаш, малчыннарга дуза кылдыр оларның өртүзүнга садыгны үлегерлиг организастаар ужурлуг бис. Хүн-бүрүнүң эргежок чугула хереглел бараанларын малчыннарга недельде 2-ден эвээш эвес катап чедирип бээр дугайында областа элээн хөй садыгжыларның эгелекчи саналын детки, бүгү-ле черлерге калбартыр болза чогуур.

Тыванын кооперасчыларының даарта ажыттынар үшкү область съездизи хереглел кооперациязының ажылында бар четпестерни илередир, ажылда мурнакчы үүлдерни нептерелир, моон соңгаргы тодаргай соругаларны областың садыг, чемненилге черлериниң ажылдакчыларының мурнунга салыр. Съездийиң чагыгларын амыдырал кырынга боттандырар, хуучуларның болгаш оларның төлээлекчилериниң чоокта болгулаан хуралдарынга берген тодаргай чагыгларын күүседир талазы-биле хереглел кооперациязының ажылдакчы бүрүзү, шудургу ажылдаар ужурлуг.

Бистиң областың кооперасчылары Хасияның хереглел кооперациязының ажылдакчылары-биле чарган социалистиг чарыжынга тодаргай хүлээлгелерни алганнар: бараан саарылгазының чыл планын декабрь 25-те бүрүн күүседир, белеткелдер планын — 102 хуу боттандырар. Бо болгаш өске-даа соругаларны чедишкиниг күүседип болурунуң бүгү аргалары Тыванын кооперасчыларында бар.

И. ЛОПСАН,
облпотребсоюзтуң баштаар черинин даргазының орлакчызы.

Совет Эвилели — делегей ярмаркаларынга

Совет Эвилели бо чылын делегейнин кандыг ярмаркаларынга киржирил? Бүгү-эвилелдиң садыг палатазының президиумунуң даргазының оралакчызы К. А. Павловтан мындыг айтырыгны СЭТА-ның корреспондентизи айтырган.

Хамыктың мурнунда апрель 17-де Брюсселге ажыттынар Бүгү-делегей ярмарказының дугайын сагындырар херек деп Павлов чугаалаан. Хөй-хөй чурттарның экономиказының болгаш культуразының ол эң улуг көрүлдезинге Совет Эвилели улуг социалистиг күрүне болур бодунга таарышкан төлептиг черни өөлөөр.

Апрель 12-де Миланга делегей ярмарказы эгелөөр. Совет павильонга машина тудуунуң болгаш чиик үлетпүрүнүң продукциязын көргүзер. Миланга көргүзүүлерниң бирөзи шакта 70—90 километр дүрген чоруур суг адааның чалгыннарлыг катер болур. Ону «Кызыл Сормово» заводка белеткөөн.

Апрельде Японияның Осака хоорайынга база делегей ярмарказы болур, Совет Эвилели аңаа делегейниң ийиги дайынының соонда бир-ле дугаарында киржири ол. Бистиң киржилгевис ССРЭ-ниң Япония-биле садыг харылзааларын калбартырының херөөнге бараан болур дөөрзинге идеген турар бис.

1958 чылда Совет Эвилели делегейниң Познаньга, Кабулга, Измирге, Дамаскыга, Венага, Загребке, Пловдивке болур ярмаркаларынга база киржир.

Тайбыңның өңнүктериниң изиг үүлдүгзүнүүшкүнү

Атомнуг дайынның кыжаныышкынын болдурбазының херөөнге чаа улуг салыышкыны дөөш Совет чазакка ханы өөрүп четириишкин илергейлеттинген хөй санныг телеграммалар даштыкы организациялардан, тайбыңның талалакчыларындан, делегейниң тайбың дөөш шимчөөшкининиң көску ажылдакчыларындан Тайбың камгалалының совет комитединде кээп турар.

Атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелделерин Совет Эвилели чаңгыс талалыг соксадыр дугайында ССРЭ-ниң Дөөди Совединиң доктаалын бүгү чурттарда тайбыңның камгалакчылары изии-биле үүлдүгзүнүп турар.

«Ядролуг шенелделерни чаңгыс талалыг соксадыр дугайында Совет чазактың шиитпиринге үүректиң ханызындан байыр чедирип тур бис. Ядролуг чепсекти бүрүн хоругдаар дөөш моон соңгаар-даа демисежир апаарывысты байырлалдыбыле айыткап тур бис» деп тайбың камгалалының япон комитединиң телеграммазында чугаалап турар.

Тайбың дөөш демиселчилерниң немец чөвүлелиниң президиумунуң өмүнөөзинден профессор доктор Вальтер Фридрихтиң бижээни болза:

«Атомнуг чепсектиң шенелделерин соксадыр дугайында шиитпир атомнуг дайынга удур, атомнуг чепсектен хостуг зоналарны Европага тургузар дөөш база ийи герман күрүнелериниң конференциязын тургузарының аргазы-биле Германияны тайбың каттыштырар дөөш Германияда бистиң демиселивиске кайгамчык улуг деткимчени көргүзүп турар.

Боттарының күзел-чүткүлүнге тайбыңны камгалаар деп чаңгыс аай бодал-оналды шагда-ла кылган кижилерни ам-даа чарып турар, Германияда болгаш делегейде моондакты, бүзүрешпес чорукту чайладырынга ол шиитпир идиг бөөр.

Атомнуг чепсектиң шенелделерин соксадыр дугайында шиитпири дөөш бистиң өөрүп четиргенивисти болгаш үүлдүгзүнүп көргенивисти ССРЭ-ниң чазаанга дамчыдып илередирин Тайбың камгалалының совет комитединден дилеп тур бис».

«Атомнуг шенелделерни чаңгыс талалыг соксадыр дугайында Совет чазактың шиитпиринге тайбың камгалалының итали шимчөөшкини байыр чедирип тур деп, тайбың камгалалының итали шимчөөшкининиң чингине секретары Челесте Негарвиле медеглөөн. — Тайбыңның, чепсегленишкиннерни дүжүрериниң, делегейниң дүшкүүрлүг байдалын чымчадырының херөөнге ол шиитпирни өң-не улуг салыышкын кылдыр көрүп турар бис».

(СЭТА).

Индияның Коммунистиг партиязының 5-ки онза съездизиниң ажыттынганы

ДЕЛИ. (СЭТА). Парлалганың дыңнатканын өзугаар алырга, Индияның Коммунистиг партиязының бешки онза съездизи апрель 6-да Амритсарда ажыттынган.

Индияның бүгү булуннарындан келген 600 чыгам төлөөлөр съездиниң ажылында киржип турар. Баштайгы хуралга съездиниң президиумун, удуртур комитетти болгаш мандат комиссиязын соңгаан.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединден телеграмма алдынган деп дыңнаткан, ында чугаалап турары болза:

Индияның Коммунистиг партиязының бешки онза съездизинге

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди Индияның Коммунистиг партиязының бешки онза съездизинге акы-дунмаңың илиг байырын чедирип тур.

Индияның Компартиязы бодунуң чуртунуң национал хамаарышпас чоруу, демократтыг хөгжүлдези болгаш кедилиг келир үеде дөөш, тайбыңны камгалаарының болгаш быжыглаарының эрге-ажыктарынга таарыштыр улустар аразында найырал болгаш кады ажылдажылга дөөш демиселчилерниң бирги одуруунга кезээде чоруп келген болгаш чоруп турар.

Индий улустуң амыдыралчы эрге ажыктары дөөш, Индияның болгаш Совет Эвилелиниң улустарының аразында найыралды быжыглаары болгаш хөгжүдери дөөш бодунуң демиселинге улам ынайгы чедиишкиннерлиг болурун Индияның Коммунистиг партиязынга СЭКП ТК күзеп тур.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди.

Кыдат Улус Республиканың Коммунистиг партиязындан, Японияның Коммунистиг партиязындан, АКШ-тың Коммунистиг партиязындан болгаш өске-даа чурттарның коммунистиг партияларындан база байырлыг телеграммалар алдынган.

Съездиниң төлөөлериниң алдары дөөш Амритсарга 10 муң кижи киржикчилиг митингини организастаан.

Австралияның Коммунистиг партиязының XVIII съездизиниң ажыттынганы

ПЕКИН. (СЭТА). Сиднейден дамчытканын өзугаар алырга, Австралияның Коммунистиг партиязының XVIII съездизи апрель 4-те Сиднейде ажыттынган деп Синьхуа агентилели дыңнаткан.

Съездиниң төлөөлериниң аразында— профэвилел ажылдакчылары, угаан ажылының ажылдакчылары, шахтерлар, фабрикаларның болгаш заводтарның ажылчыннары, Австралияның далайжылары болгаш фермерлери бар.

Съездини ажыттышаан, партияның ТК-зының даргазы Р. Диксонуң медеглөөни болза, съезд бүгү делегейде социализмниң шапкын өзүлдези-биле тодаргайлаттынып турар кончуг таарымчалыг байдалда өртип турар-дыр. Совет Эвилелиниң болгаш Кыдаттың сөөлгү чедиишкиннери аңаа дыка улуг идиглиг болган деп ол чугаалаан.

Ядролуг чепсектиң шенелделерин соксадыр деп Совет Эвилелиниң шиитпирин Р. Диксон «совет дипломаттыг өдеринчи» кылдыр тодаргайлаан. Ол өдеринчи болза, амгы үеде бистиң кырывыста ужуп турар өзулуг совет өдеринчи-биле кады капиталистиг системаның артык күжү дижир чүвениң буурап дүжүушкүнүнүң дугайын херечилеп турар деп ол чугаалаан. Съездиниң өртип турары залды мындыг лозунгулар-биле шимээн: «Бедик деннелге чугаалажыышкыннарны негеп тур бис!», «Чепсегленишкиннерни дүжүрери болгаш ядролуг чепсекти хоругдаары дөөш!», «Индонезиядан холунар ырадыңар!», «Мензистиң чазаа чок болзун!».

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязындан, Кыдаттың Коммунистиг партиязындан болгаш өске-даа хөй-хөй чурттарның акы-дунмалышкы партияларындан алдынган байырлыг чагааларны съездите төлөөлер диниттиг адыш часкап турда номчугулаан.

Делегейниң чонунуң саны

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). КНО-нуң чыл бүрү үнер статистиктиг медээзин өзугаар алырга, чер бөмбүрээзениң чону 1950 чылда 2 миллиард 495 миллион кижи турганындан 1956 чылда 2 миллиард 737 миллион кижи чедир көвүдээн. 1956 чылда делегейниң чону мындыг хуваалдалыг болган: Африканыы—220 миллион, Сонгу болгаш Мурнуу Американыы—374 миллион, Азияныы—1 миллиард 514 миллион Европаныы (Совет Эвилели чокка)—412 миллион, Совет Эвилелинии—200 миллион, Океанияныы—15,1 миллион кижи болган.

Чанкайшичи идегеттериниң Индонезияда чимзениишкиннери

ПЕКИН. (СЭТА). Синьхуа агентилелиниң дыңнатканын өзугаар алырга, республикага удур хоралакчы ажыл-чорудулгазын чанкайшичи элементилер Индонезияда күштелдирип турар.

«Бинтанг мингу» солунга үнген үүлдү барымдаалаш, агентилел чериниң дамчытканы болза, ол идегеттер АКШ-тың Джакартада элчин чери-биле боттарының харылзааларын күштелдирип турар. Март 29-та Джакартага чанкайшичилериниң чажыт хуралы болганын солун дыңнаткан. Америк элчин чериниң дузазы-биле КУР-га болгаш Индонезияда чурттап турар кыдаттарга удур нүүлүү кампанияны Индонезияга калбартыр, антикоммунистиг кампанияны үрдүлүреринің аргазы-биле хоралакчы идегеттериниң ажыл-чорудулгазындан индонези улустуң кичөөнгейин чартыктырар деп шиитпирни ол хуралга хүлөөп алган.

Индонезияның юстиция министри Маенкомнуң «Берита Индонезия» солуннуң корреспондентизинге медеглөөнин өзугаар алырга, чуртта чанкайшичи идегеттериниң хоралакчы ажыл-чорудулгазының дугайы индонези чазакка билдингир болуп турар деп агентилел чери база дамчыткан. Республикага удур илергей-ле хоралакчы ажыл-чорудулганы кылып турар ындыг кижилерни чурттан үндүр шөлүптер.

Ядролуг чепсегленишкиннерни эңдерилдиреринге удур поход үргүлчүлевишаан

ЛОНДОН. (СЭТА). Ядролуг чепсекти будурерин болгаш шенээрий хоругдаарының талалакчыларының Олдермастонда өртемшинчилелдиң атомнуг төвүнче апрель 4-те эгелөөн походу үргүлчүлевишаан.

Чыскаалганнарның колонналары таварып эрткен чурттакчылыг чер бүрүзүнге-ле чер-черниң политиктиг, профэвилел болгаш өске-даа организацияларының төлөөлекчилери, а ол ышкаш тус-тус кижилер болгаш бүдүн өг-бүлелер оларга каттыжып кирип турар. Походтуң киржикчилери хуудустарны болгаш бичии номнарны нептередип, ядролуг чепсектен Англияны ойталазын дөөш, делегейниң дүшкүүрлүг байдалын чымчадыр чорукту чедип алыр сорулга-биле чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралын чыылдырар дөөш демиселди идепкейжидеринче англи улусту кыйгырып турар.

ГФР-де шеригниң ужар-чүүл үлетпүрүн тургузуп турары

БОНН. (СЭТА). Гамбургтуң «Дер шпигель» журналының дыңнатканын өзугаар алырга, ГФР-ниң камгалал министерствозу бодунуң амгы үеде шериг самолеттарын болгаш «камгалал ракеталарын» чоокку үеде бүдүрүп эгелөөрин бодап турар. Ол сорулга-биле барыын-герман камгалал министерствозу ГФР-де ам бар самолёт тудуунуң бүгү-ле бүдүрүлгелерин ужар-чүүл үлетпүрүнүң соңгу болгаш мурнуу талакы ийи кол бөлүктери кылдыр каттыштырарын бодап турар. Соңгу бөлүкке Крупптуң, Фликтиң концернериниң бүдүрүлгелерин болгаш «Блом унд фосстуу» каттыштырар ужурлуг, мурнуу бөлүкке Хейнкельдиң, Мессершмиттиң болгаш Юнкерстиң компанияларының бүгү бүдүрүлгелерин каттыштырып турар.

«Мурнуу талада үш фирмаларны каттыштырганы-биле аажок улуг хемчөөлдиг каттыжышкын тургустунуп турар, эксперттериң бодалы-биле алырга, ол дөөргe ужар-чүүл талазы-биле чепсегленишкиннин эң чоокку сорулгаларын боттандырарынга четчир» деп ол журнал бижээн.

Францияда ракеталыг баазаларга удур

ПАРИЖ. (СЭТА). Чуртта америк ракеталыг баазаларны тургузарынга удур Тайбыңның национал чөвүлелиниң удурланыышкын бижиниң адаанга ат салыышкыннарын чыыр талазы-биле кампания Францияда өртип турар. «Юманите» солуннуң дыңнатканын өзугаар алырга, Парижтиң мурнуу талакы районнарынга март 21-де чедир 51700 ат салыышкыннары чыгдынган. Ат салыышкыннарын чыыр талазы-биле кампания чурттуң өске-даа районнарында чоннуң өң-не янзы-бүрү кезектериниң ортузунда база чедиишкинниг өртип турар.

Кызылдың школачыларының уран-чүүл көрүлдезиниң түңнели

Часкы дыштанылгалар үезинде Кызылда школачыларның уран-чүүл көрүлдези болуп өрткен. Бөлгүмнер ажылын оон ынай өжиждеринге болгаш чаа коллективтерни тургузарынга, мергежилдиг школачыларны илередиринге, а ол ышкаш уругларны уран-чүүлге кижизиде-ринге ол идиг болган.

Школачыларның көрүлдезинге ыры болгаш музыка бөлүмнери, ырының болгаш танцының бичии ансамбльдары, кукла театры, уран номчукчулар, танцычылар болгаш хөгжүмчүлер киришкен. Ынчалза-даа гимнастика ховар болгаш оркестрлер көңүс чок болганын четпес деп демдеглезе чогуур.

Көрүлдеге он ийи коллективтер оон иштинде пионерлер Бажыңы, шупту муң ажыг школачылар киришкен. Бир-ле дугаарында № 1 школаның коллективи (директору Чередниченко) ойнаан болгаш үжен чыгам янзы-бүрү номерлерин көргүскеннер. «Чаагай орук, Долорес» деп бичии шинжигешти (оон күүседикчилери Тамара Копылова—8 класста болгаш Александр Воликов—9 класста) көрүкчүлер улуг сонуургаан. Ук шиини артист М. Ингульскаяның удуртулгазы-биле тургускан. Ингульская ол школага шии уран-чүүлүн сайзырадыр дөөш кызымак ажылдап келген.

Ол ышкаш танцы номерин эки белеткеп алганнар: Штраустуң валызын (күүседикчилери — 4 болгаш 5 класстарның өөреникчилери Салчак, Панькова, Мурашко), моллав, орус болгаш украин танцыларны оолдар болгаш уруглар эки белеткеп алганнар. Танцы бөлгүмүнүң удуртукчузу ол школаны чоокта чаа доскан Ида Усольцева.

М. Ингульскаяның удуртулгазы-биле 5—7 класстарның өөреникчилериниң күүседикчилери «Петрушка-анчы» деп көргүзүнү өөреникчилер улуг сонуургап көргеннер. Янзы-бүрү дириг амыталнарны дөмейлештир кылганы болгаш оларның үүнүн таарыштырганы дыка таарымчалыг болгаш баттырынчыг болган.

Ол-ла школаның 4-кү клазының өөреникчизи Сережа Петров аялгазын өөреникчи Трунов бижээн кожумактарны скрипкага эки күүседкен. Ол ышкаш үстүкү класстарның өөреникчилериниң эш Симаковтуң удуртулгазы-биле акробаттыг көргүзүүлерни кылганын бичии көрүкчүлер улуг сонуургаан.

№ 2 школаның ийиги ыры белүүнүң күүседикчилери.

№ 2 школаның өөреникчилериниң «Эөлдек шыңгырааш» деп танцыны күүседип турары.

Көрүлдеге он ийи коллективтер оон иштинде пионерлер Бажыңы, шупту муң ажыг школачылар киришкен. Бир-ле дугаарында № 1 школаның коллективи (директору Чередниченко) ойнаан болгаш үжен чыгам янзы-бүрү номерлерин көргүскеннер. «Чаагай орук, Долорес» деп бичии шинжигешти (оон күүседикчилери Тамара Копылова—8 класста болгаш Александр Воликов—9 класста) көрүкчүлер улуг сонуургаан. Ук шиини артист М. Ингульскаяның удуртулгазы-биле тургускан. Ингульская ол школага шии уран-чүүлүн сайзырадыр дөөш кызымак ажылдап келген.

Янзы-бүрү номерлер киргеннер. Ол школаның хөйүн ыры дыка солун болган. Уруглар орус болгаш тыва дылга янзы-бүрү ырларны күүседкеннер: «Төрөөн № 2 школаның уран-чүүл бөлгүмү өрткен чылдарга бодаарга өлөөн эки шынарлыг, солун номерлерни көргүскен. Оларның программазында дөртен ажыг чурттуң хүнү» (музыказы Кеденбильдин) «Дайынны болдурбас бис» (музыказы Кызыл-оолдуу), «Төрөөн хемим ариинде» (музыказы Баазан-оолдуу). Тоску класстың өөреникчизи Сарыг-оол бодунуң чогааткан шүлүүн номчаан. Валерий Даржаа өлөөн каш ырларны эки күүседкен. Хөйнүң ырының ховар хевири—капелланы Пановтуң удуртулгазы-биле орус болгаш латыш ырларны күүседкен. Ийи дугаар школаның өөреникчилериниң колдуу-да боттарының чогаатканы шүлүктерин номчаанын демдеглөөри чугула.

№ 3 школаның үстүкү класстарының болгаш эге класстарының өөреникчилериниң тус-тузунда күүседкен хөйнүң ырлары дыка солун болган. Хөйнүң ырларын И. Петров болгаш Н. Морозова оларның удуртулгазы-биле тургускан. Ол школаның хөйнүң ырлары эки тургустунгандаа болза, өске номерлериниң эки белеткеттинмээни-биле чамдык уран номчулгалар солун эвес болган.

Эвээш-даа болза № 7 школаның концерти солун болгаш эки белеткеттинген. Маршактың «Терем-Теремок» деп чогаалын шинжиткенин уруглар улуг сонуургаан. Ылангыя адытның ролун онгу классчы Филимонов эки күүседкен. Ол школаның өөреникчилери шупту таарыштыр кылган хептерлиг. Ол чорук көргүзүүлериниң эки болурунга база идиг болур.

№ 4 школаның дирекция чери көрүлдеге киржир деп билдиришкин киргеш, хуусаа келгенде чаңгыс-даа өөреникчи чорутпаан. Школа директору Сватикованың бо херекке харысалга чок болганы чугаа чок.

Көрүлдеге баштайгы үш черлерни оргкомитет дараазындагы чурум өзугаар тыпсырын шиитпирлөөн.

Бирги черни, хүндүлүг бижик болгаш 700 акшаның шанналы-биле кады, № 1 школага тыпсыр.

Ийиги черни, хүндүлүг бижик болгаш 500 акшаның шанналы-биле кады, № 2 школага тыпсыр.

Үшкү черни, хүндүлүг бижик болгаш 300 акшаның шанналы-биле кады, № 7 школага тыпсыр.

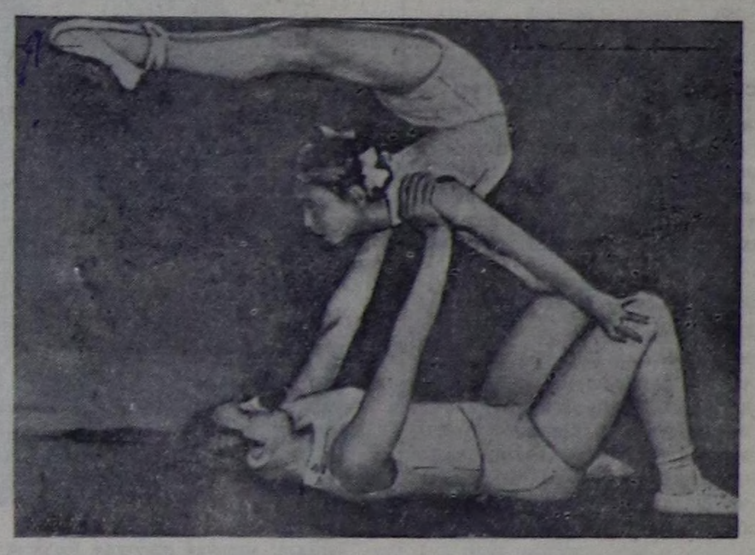

№ 7 школаның өөреникчилери Величко Галя биле Золотухина Нинаның акробаттыг этюдту күүседип турары.

Тус-тус коллективтерге хүндүлел бижиктерни, а бежен күүседикчилерге өртектиг шанналарны тывыскан.

Т. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Чуруктары С. Феоктистовтуу.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

Уругларны рахиттен камгалаар

Херөөжен кижи саатты чоруан үезинде хүн-бүрүде, ылангыя хүндүс арыг агаарга үр чоруп, чимис, ногаа аймаан чемге хөйү-биле хереглөөри чүгула. Саатты үезиниң ийиги кезээнде балык үзүн болгаш рахитке удур «Д» витаминни хереглөөр. Саатты херөөжен кижи чазын болгаш күзүн кварц лампазының ультрафиолеттиг хереглинге эът-бодун шондуруп турза эки.

Чуртталга бажың иштиниң арыг-шеверин сагып, чаш уругну шын эмзирер. 1—1½ ай четкен чэңгыс уругга эмчиниң айтыышкынын өзугаар «Д» витаминни болгаш балык үзүн бөөр херек.

Хүннүн ультрафиолеттиг херели рахитти чайладырының болгаш эмнээриниң идегелдиг чепсээ ол болур. Эмчиниң айтыышкыны өзугаар уругга, хүн, агаар ванназын кылып турар херек. Суг процедуразын калбаа-биле ажыглап, уругну үргүлчү чуп, өөдин дүрбүп, эът-бодунче сугну кудуп, ваннага киирип турза эки. Бир өвес дараазында чурумнарны сагыыр болза рахитти чайладыры берге өвес. Ол чүл дизе: уругну дадыктырып, оон кадыкшылын быжыглаарынга хүн чырын, арыг агаарны болгаш сугну калбаа-биле ажыглаары, уругну шын чемгерип, рахитке удур «Д» витаминни болгаш балык үзүн үзүктел чок бөөри болур.

Погаа аймаа, витаминнер-биле чаш уругну чогуур үезинде немей чемгерип өгөлөөр. Уругнуң амыдыралының баштайгы 2—3 чылдарының дургузунда эмчиниң айтыышкыны өзугаар аңаа балык үзүн болгаш «Д» витаминни бөөр херек.

Күзүн болгаш кыжын уругну кварц лампазының ультрафиолеттиг хереглинге шондурары-биле уруглар консультациязынга аппарып турары чугула.

Чаш уругнуң хостуг шимчөөшкинин хандырар, эмчиниң айтыышкыны өзугаар оон эът-бодун массажтар, аңаа гимнастика шимчөөшкинин кылдырып турза эки. Ол чорук уругнуң нервилерин, шыңганнарын быжыктырып, үүлдер солчуушкунун өжиждер.

Уругну чылдың бүгү дургузунда мырыңай чажындан өгөлөөш-ле агаарладып, хүндүс агаарга удуурун хандырып, оон чурттаар өрөөлиниң форточказын, соңгазын ажыдып турар херек.

Уругну айла бирден эвээш эвес катап консультацияга чедиргеш шинчидип ап турары чугула.

Тыва областың санитар-чырыдыышкын бажыңы.

ЧАГЫКЧЫЛАРГА
1958 чылда
„ШЫН“
солуннуң чагыдылгазын хүлөөп алыры үргүлчүлеп турар.
Чагыдылганы харылзааның бүгүле конторалары, салбырлары, агентилери база почтачылар чорудуп турар.
«Союзпечать».

Кинофильмнер тарадырының
ТЫВА ОБЛАСТЬ КОНТОРАЗЫ
ОБЛАСТЫҢ КИНО
ЭКРАННАРЫНЧЕ

БӨРҮЛЕР
деп кинону тарадып үндүрген.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының иштики информация килдизиниң 3—88, харыысалгалыг секретарының, культура болгаш амыдырал килдизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдизиниң 3—68, чагаа килдизиниң база бухгалтериязының 3—65.

ТС—00702. Культура эргелелиниң типографиязы